

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

**МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА
РОБОТА**

15.22– МР. 98 «С» 2023.10.03.034 ПЗ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

**СТЕПОВОГО МИКОЛИ
ОЛЕКСАНДРОВИЧА**

2024

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ВП НУБіП України «НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет агротехнологій та економіки

УДК 657.3744

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету

агротехнологій та економіки

Галина МАКЕДОН

« ____ » _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

обліку і оподаткування

Наталія ЦАРУК

« ____ » _____ 2024 р.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Облік, аналіз та внутрішній контроль витрат підприємства за
економічними елементами»

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Гарант освітньої програми

д.е.н, професор

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

к.е.н, доцент

Виконав

Петро СУК

Тамара ГУРЕНКО

Микола СТЕПОВИЙ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

НІЖИН – 2024

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ВП НУБіП України «НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Факультет агротехнологій та економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку і оподаткування
_____ к.е.н., доцент **Наталія ЦАРУК**

ВП НУБіП України "НАТІ" «____» _____ 2023 р. ВП НУБіП України "НАТІ"

З А В Д А Н Н Я

на виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту

Степовому Миколі Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Облік, аналіз та внутрішній контроль витрат підприємства за економічними елементами»

затверджена наказом директора ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут» від «03» 10 2023 № 98 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 15.01.2024 р.

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи річні звіти підприємства, літературні джерела вітчизняних і зарубіжних авторів, законодавчі і нормативно-правові акти

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Економічна суть та значення витрат
2. Дослідження порядку обліку витрат за елементами у ПП «Іскра»
3. Аналіз та внутрішній контроль витрат за економічними елементами у ПП «Іскра»

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

Дата видачі завдання «05» 10 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ **Тамара ГУРЕНКО**

(підпис)

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

Завдання прийняв до виконання _____ **Микола СТЕПОВИЙ**

(підпис)

Реферат

на магістерську кваліфікаційну роботу на тему:

«Облік, аналіз та внутрішній контроль витрат підприємства за економічними елементами»

Обрана тема магістерської кваліфікаційної роботи є актуальною, адже порядок обліку витрат до цього часу мало пов'язаний із нормами податкового законодавства, зокрема із податком на додану вартість, в якому об'єктом оподаткування є операції платників податку з постачання товарів, робіт і послуг. Відтак виникає потреба встановити такі ж статті витрат, які будуть корелювати з елементами витрат. Деталізацію кожної статті підприємство робить самостійно, керуючись особливостями своєї діяльності та здоровим глуздом.

У першому розділі висвітлено основні поняття та класифікація витрат, визначено елементи витрат, а також досліджено нормативно-правове забезпечення обліку витрат за елементами.

У другому розділі проведено аналіз організаційно-економічної характеристики ПП «Іскра». Досліджено організацію обліку, порядок та особливості документального оформлення обліку витрат за елементами та запропоновано шляхи удосконалення обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві.

У третьому розділі магістерської кваліфікаційної роботи проведено аналіз витрат за економічними елементами та досліджено організацію внутрішнього контролю витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві.

Предмет дослідження – є організаційно-методичні підходи обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження виступають процес обліку, аналізу та контроль витрат за економічними елементами у ПП «Іскра».

Метою написання магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-організаційних основ обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами, а також розробка напрямків їх удосконалення на досліджуваному підприємстві.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ВИТРАТИ, ЕЛЕМЕНТИ, УПРАВЛІННЯ, СОБІВАРТІСТЬ, ВИРОБНИЦТВО, ПІДПРИЄМСТВО.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ	8
1.1. Основні поняття та класифікація витрат	8
1.2. Визначення елементів витрат	13
1.3. Нормативно-правове забезпечення обліку витрат за елементами	15
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ У ПП «ІСКРА»	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПП «Іскра».....	19
2.2. Організація та порядок обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві	29
2.3. Документальне оформлення обліку витрат за економічними елементами.....	40
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ У ПП «ІСКРА»	50
3.1. Аналіз витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві.....	50
3.2. Внутрішній контроль обліку витрат за економічними елементами у ПП «Іскра».....	56
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Новий продукт створює жива та уречевлена праця. Облік має забезпечувати одержання інформації про розмір кожної з них. Для цього витрати поділено на п'ять елементів, два з яких, а саме: «оплата праці» і «відрахування на соціальні заходи» узагальнюють витрати живої праці.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

У собівартості продукції витрати показують за статтями. Їх перелік і зміст визначено галузевими методичними рекомендаціями. Рекомендовані статті між собою не співпадають, а тому проведені витрати по різних галузях порівняти не можливо. Отже, елементи витрат скрізь однакові, а статті різні. Навіть якщо за назвою елемент і стаття витрат співпадають, то за змістом вони

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

не однакові. Наприклад, стаття «оплата праці» у собівартості продукції показує лише прямі затрати праці. Проте, вони є також у повторюваних витратах та витратах, що підлягають розподілу, – послуги допоміжних виробництв, загальновиробничі та адміністративні витрати тощо.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

На жаль, порядок обліку витрат до цього часу мало пов'язаний із нормами податкового законодавства, зокрема із податком на додану вартість, в якому об'єктом оподаткування є операції платників податку з постачання товарів, робіт і послуг. Відтак виникає потреба встановити такі ж статті витрат, які будуть корелювати з елементами витрат. Деталізацію кожної статті підприємство робить самостійно, керуючись особливостями своєї діяльності та здоровим глуздом.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Мета магістерської кваліфікаційної роботи полягає дослідженні теоретико-організаційних основ обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами, а також розробці напрямків їх удосконалення на досліджуваному підприємстві.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Досягнення мети передбачає вирішення наступних поставлених завдань:

- розкрити основні поняття та класифікацію витрат;
- визначити елементи витрат;

- дослідити нормативно-правове забезпечення обліку витрат за елементами;

• проаналізувати організаційно-економічну характеристику ПП «Іскра»;

• дослідити організацію та порядок обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;

• розкрити документальне оформлення обліку витрат за економічними елементами;

• навести шляхи удосконалення обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;

• провести аналіз витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;

• дослідити порядок проведення внутрішнього контролю обліку витрат за економічними елементами у ПП «Іскра».

Об'єктом дослідження процес обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами у ПП «Іскра».

Предмет дослідження – організаційно-методичні підходи обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві.

Виконання визначених завдань передбачало використання таких *методів*: теоретичне узагальнення і порівняння, причинно-наслідковий та абстрактно-логічний зв'язок, аналіз і синтез, індукція та дедукція, методи економічного аналізу, методи абстрагування.

Інформаційною базою дослідження є роботи включає законодавчі та нормативні акти з регулювання питань обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань, Інтернет; звітні, облікові, статистичні дані суб'єкта дослідження та результати власних спостережень автора.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості впровадження рекомендацій, які носять практичний характер, у діяльність досліджуваного підприємства, що підвищить ефективність прийнятих рішень користувачами.

Наукова новизна магістерської кваліфікаційної роботи полягає у обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалень методичного та документального забезпечення організації обліку, аналізу та контролю витрат за економічними елементами забезпечення функціонування бізнесу на підприємствах аграрної сфери.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

1.1. Основні поняття та класифікація витрат

Методичні основи класифікації витрат сільськогосподарських підприємств подано у П(С)БО 16 «Витрати», а також у Методичних рекомендаціях з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції(робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, що затвердженні наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 р. №132.

Витрати відображаються у бухгалтерському обліку сільськогосподарського підприємства одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

З метою бухгалтерського обліку, аналізу та планування витрат підприємства об'єднуються в однорідні групи за різними ознаками. Загалом витрати групуються та обліковуються за видами, місцями виникнення та носіями витрат.

Види витрат визнаються виходячи з економічного змісту, що міститься в кожному елементі витрат. Види витрат є базою для формування калькуляційних статей витрат. [6]

Місця виникнення витрат - це структурні підрозділи, в яких відбувається споживання ресурсів у виробничих, збутових, адміністративних та інших цілях, пов'язаних з оборотом коштів підприємства.

Під терміном носій витрат слід розуміти продукцію підприємства (включаючи роботи та послуги), яка в той чи інший момент може перебувати

на різних дореалізаційних стадіях, починаючи від стадії придбання запасів, призначених для її випуску,"

Економічний елемент – однорідний первинний вид витрат на виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг), в якій у межах підприємства неможливо розкласти на частини.

Статті витрат – певний вид витрат, що створюють собівартість як окремих видів продукції, так і сукупності витрат на товарну продукцію підприємства загалом.

Останніми роками у річних звітах сільськогосподарські підприємства витрати на основне виробництво відображають за економічними елементами.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» операційні витрати поділяють за економічними елементами на п'ять груп: 1) матеріальні витрати; 2) витрати на оплату праці; 3) відрахування на соціальні заходи; 4) амортизація; 5) інші операційні витрати [3].

Групування витрат за економічними елементами буде повною мірою узгоджуватись з їх класифікацією за економічним змістом. Так, як це видно з рис. 1.1., перша і четверта групи витрат за елементами включатимуть витрати уречевленої праці, друга й третя – витрати живої праці, п'ята – грошові виплати, віднесені безпосередньо до собівартості продукції.

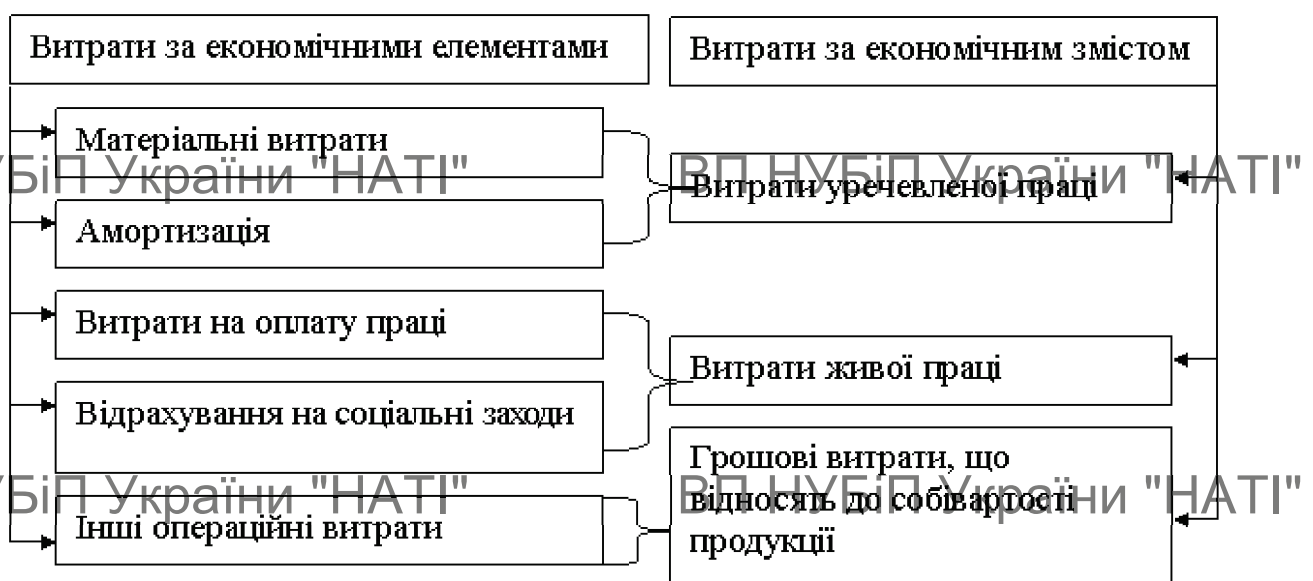

Рис. 1.1. Схема узгодження класифікації витрат за економічними елементами та за економічним змістом

За цільовим спрямуванням витрати підприємства можна умовно поділити

на:

ВП НУБіП України "НАТІ"

- основні витрати;
- витрати на обслуговування;
- витрати на управління.

ВП НУБіП України "НАТІ"

Основні витрати – це витрати, безпосередньо пов'язані з технологічним процесом випуску продукції!

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Витрати на обслуговування - це витрати на утримання допоміжних підрозділів (включаючи витрати на збут) і підрозділів соціального характеру.

Витрати на управління – включають витрати на утримання й обслуговування апарату управління виробничими та невиробничими підрозділами, а також витрати на утримання й обслуговування апарату управління підприємства (адміністративні витрати).

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

За способом включення до собівартості окремих видів продукції розрізняють витрати прямі і непрямі.

Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції; їх можна прямо включити до собівартості за відповідними об'єктами обліку, не враховуючи їх на збірно-розподільчих рахунках. Точніше, прямі витрати є сукупною вартістю ресурсів, втілених у продукції; до вартості таких ресурсів належать і жива праця у відповідній оцінці, яка, своєю чергою, включає заробітну плату та соціальне страхування найманих працівників, зайнятих безпосереднім виготовленням конкретних видів продукції.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Непрямі витрати пов'язані з виробництвом відразу кількох або всіх видів продукції підприємства.

Непрямі витрати протягом звітного періоду обліковуються на збірно-розподільчих рахунках, а потім за встановленою методикою деякі з них розподіляються між окремими видами продукції, а деякі списуються безпосередньо в Дт результативного рахунка.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

У складі собівартості продукції прямі витрати поділяються за статтями, кожна з яких, як правило, відповідає певному елементу витрат, а непрямі

утворюють комплексні статті, які складаються з витрат, що містять кілька елементів. Прикладом комплексної статті може бути стаття «Витрати на охорону».

За ознакою залежності від обсягів випуску продукції витрати підприємства поділяють на постійні та змінні.

Змінні витрати нормуються на кожен одиницю продукції, їх розмір змінюється відносно пропорційно відповідно до зміни обсягу випуску продукції.

Розмір постійних витрат не залежить від обсягу випуску продукції, їх питомий розмір у складі загальних витрат, що зменшують фінансовий результат, при збільшенні обсягу випуску скорочується, а при зниженні – збільшується.

За економічним змістом усі витрати підприємства поділяються на операційні, фінансові, інші звичайні та надзвичайні.

До операційних витрат належать витрати, що обліковуються на рахунках 90, 91, 92, 93, 94. [3]

До фінансових витрат належать витрати, що обліковуються на рахунках 95 і 96.

До інших звичайних витрат належать витрати, що обліковуються на рахунку 97. Разом з тим, при аналізі рахунків 971 – 979 з'ясовується що не всі з них можна зарахувати до «Інших звичайних витрат». Так, наприклад, рахунок 971 і частково рахунок 975, поза будь-яким сумнівом, належить до фінансових витрат. Крім того, такі специфічні рахунки, як 978 і 979, якими користуються виключно страхові організації, ніяк не можуть належати до «інших витрат», оскільки насправді є для страхових організацій основними.

Що стосується такого умовно-витратного рахунку 98 «Податок на прибуток», то цей рахунок випадає з цього ряду, оскільки не відповідає жодній із наведених ознак.

Отже, ми підтримуємо думку науковців, які зазначають, що до групування витрат за економічними елементами покладено предметний поділ

витрат уречевленої праці та витрат живої праці незалежно від їх призначення, тобто незалежно від мети їх витрачання. Економічний елемент – це такий вид витрат, який у межах підприємства не розкладається у подальшому на складові. Він показує, що було витрачено в процесі виробництва. Групування витрат за економічними елементами єдине й обов'язкове для використання на всіх підприємствах [1].

Однак для здійснення планування, обліку й контролю, обчислення собівартості окремих видів продукції класифікації витрат за економічними елементами недостатньо. Треба знати, з якою метою здійснюють ці витрати, тобто виникає потреба групування витрат за їх цільовим призначенням незалежно від того, що витрачають на певну ціль. Тобто на відміну від

групування за елементами, яке визначає, що і в якому обсязі витрачає підприємство на виробничі потреби, калькуляційна розбивка витрат показує їх напрям: де і в зв'язку з чим вони зроблені. Аналіз літературних джерел та ілюстративних матеріалів свідчить, що перелік і структура статей витрат постійно змінюється. Так, методичними рекомендаціями [2] в

сільськогосподарських підприємствах виділено 13 статей витрат. Статистична звітність «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» (форма № 50 - с.г.) передбачає групування витрат за елементами.

Ми підтримуємо думку тих економістів, які вважають, що головним при побудові номенклатури є встановлення критеріїв виділення витрат у самостійні статті і виділяють такі критерії

1. Значущість витрат у формуванні собівартості продукції.
2. Самостійною статтею мають виступати витрати незалежно від їх частки, які є базою або її складовою частиною для розподілу будь-яких витрат.
3. Самостійною статтею мають виступати витрати, які характеризують певний бік роботи підприємства, за яким повинен бути встановлений особливо ретельний контроль.

1.2. Визначення елементів витрат

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

При калькулюванні собівартості продукції важливу роль відіграє класифікація витрат за елементами (економічним змістом) і статтями калькуляції (характером виникнення і призначенням). Елементи витрат за економічним змістом є однорідними. Витрати, які утворюють елемент собівартості, включають витрати незалежно від специфіки виробництва продукції. [11]

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

П(С)БО 16 «Витрати» регламентує порядок витрат операційної діяльності за такими економічними елементами:

- матеріальні затрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

До складу елемента «Матеріальні затрати» включається вартість випрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва):

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- сировини й основних матеріалів;
- купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів;
- палива й енергії;
- будівельних матеріалів;
- запасних частин;
- тари й тарних матеріалів;
- допоміжних та інших матеріалів.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

До складу елемента «Витрати на оплату праці» включаються заробітна плата за окладами й тарифами, премії та заохочення, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці. [2]

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» включаються: відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне

страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента «Амортизація» включається сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів.

До складу елемента «Інші операційні витрати» включаються витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу елементів, наведених вище, зокрема витрати на відрядження, на послуги зв'язку, на виплату матеріальної допомоги, плата за розрахунково-касове обслуговування тощо.

До фінансових витрат відносяться витрати на відсотки за користування отриманими кредитами.

Групування витрат за економічними елементами здійснюється у всіх галузях народного господарства. Це дає можливість встановити потребу в оборотних та необоротних активах, показує скільки яких активів витрачено, незалежно де вони вироблені, на які цілі використані, а також характеризує структуру витрат.

Але класифікація витрат за економічними елементами не дозволяє обчислювати собівартість окремих видів продукції та встановлювати обсяг витрат конкретних підрозділів підприємства. З цією метою застосовують класифікацію витрат за статтями калькуляції залежно від їх призначення та місця виникнення.

Між витратами на виробництво, які згруповані за економічними елементами, і витратами в калькуляційному розрізі існує як взаємозв'язок, так і відмінність. Наприклад, до елемента «Матеріальні витрати» включаються всі витрачені на виробництво матеріали, а в собівартості готової продукції за статтями (насіння і посадковий матеріал, добрива, засоби захисту рослин і тварин, корми, сировина і матеріали, паливо і мастильні матеріали) відображуються лише ті з них, які використані на виробництво готової продукції (робіт, послуг) рослинництва, тваринництва, промислових та інших

виробництв. Інша частина матеріалів відображується в статтях, що формують виробничу собівартість («Загальновиробничі витрати») та у складі витрат діяльності («Адміністративні витрати», «Витрати на збут»).

Перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості-продукції (робіт, послуг) встановлюються підприємством самостійно і залежить як від питомої ваги їх видів або груп витрат, так і від ступеню економічної однорідності витрат, які об'єднані в статті, специфіки підгалузі, організації виробництва, різноманітності технологічних процесів, можливості прямого або обґрунтованого непрямого віднесення витрат на собівартість готової продукції (робіт, послуг). [11]

Класифікація за статтями застосовується в обліку при формуванні і визначенні фактичної (звітної) собівартості. Вона дає можливість здійснювати контроль цільового витрачення коштів та виявити резерви зниження собівартості продукції.

1.3. Нормативно-правове забезпечення обліку витрат за елементами

Нормативно-правове забезпечення та необхідність ведення обліку витрат за економічними елементами здавалося б може свідчити про те, що цей вид обліку набув широкого розповсюдження.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку в Україні здійснюється органами, що мають на це відповідні повноваження, зокрема: Верховною Радою України – шляхом прийняття законів та постанов, Президентом України – переважно у формі указів щодо визначення напрямів інвестиційної політики на певний період, Кабінетом Міністрів України – прийняттям постанов та уповноваженими органами держави.

Розглянемо структуру законодавчих актів (рис. 1.2), на якому зображено структуру починаючи від КУ на першому рівні, закінчуючи робочими документами підприємства на п'ятому. Якщо норми одного

законодавчого акту суперечать нормам іншого, пріоритетом користуються той, що є головнішим, тобто, належить вищому рівню структури.

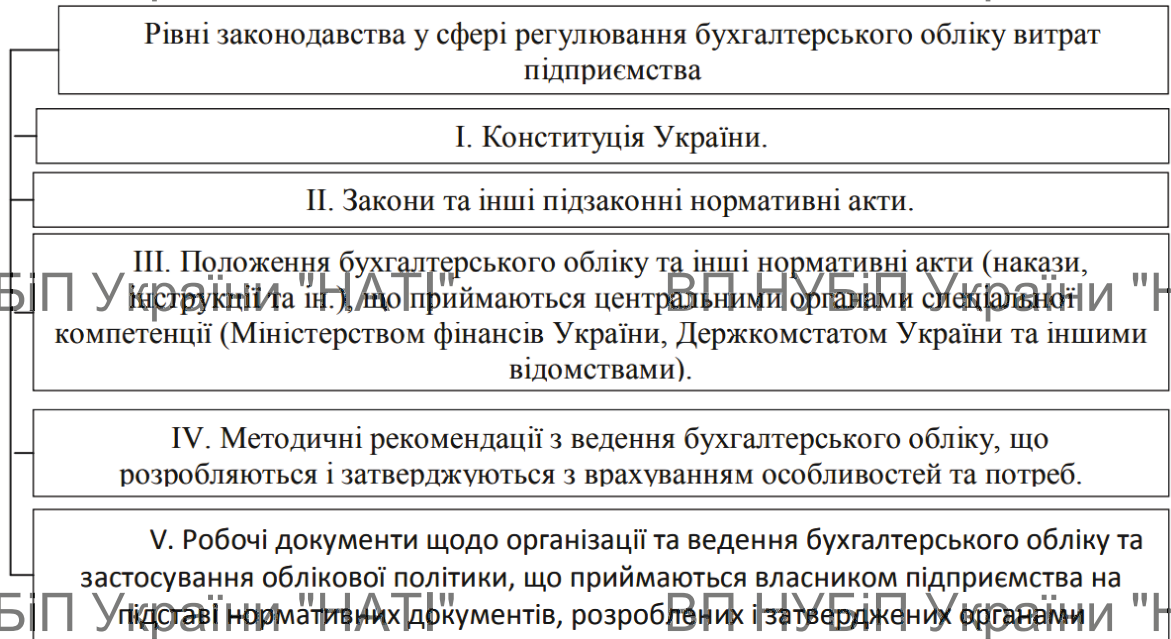

Рис. 1.2. Структура законодавства, що регулює бухгалтерський облік витрат за економічними елементами

Як відомо, в Україні облік ведеться за трьома напрямками: управлінський, фінансовий та податковий. Управлінський ведеться для прийняття рішень щодо подальшої діяльності, фінансовий – для надання достовірної інформації про стан підприємства внутрішнім (керівникам, засновникам) і зовнішнім (інвесторам, кредиторам) користувачам, а податковий – для визначення розміру податкових зобов’язань платника податків [2].

Огляд нормативної бази та законодавчих документів, які регулюють питання витрат за економічними елементами (табл. 1.1).

Порядок формування облікової політики в Україні регулюється рядом нормативно-правових актів різного підпорядкування, основним з яких є, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» 16.11.2018р. № 2545-VIII. [5]

Нормативні акти, що регулюють облік витрат за економічними елементами

Нормативне джерело	Стислий зміст
Конституція України (основний закон)	Загальні положення, що регулюють діяльність і функціонування підприємства, його правові засади
Господарський кодекс України	Встановлює відповідно до конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Відповідність господарської діяльності підприємства чинному законодавству.
Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності. Для організації обліку операцій, пов'язаних з витратами підприємства.
Інструкція застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»	Встановлює призначення у порядку ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств. Для організації бухгалтерського обліку.
Про затвердження типових форм первинного обліку Наказ міністерства статистики України	Впровадження типових форм первинного обліку. Для правильності оформлення первинних документів до відображенню витрат виробництва.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (Наказ Міністерства фінансів України №568 від 18.05.2012 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України № 903/21215 від 06.06.2012 р. має загальний характер і не враховує особливості кожної галузі виробництва. Саме тому міністерства і відомства розробляють методичні рекомендації з питань організації обліку витрат та калькування собівартості продукції у різних галузях. Більшість міністерств та інших центральних органів управління розробили і затвердили рекомендації для відповідних галузей. Це такі документи, як:

- Податковий кодекс України від 20.10.2019 р. № 129-IX.

- Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг), затверджені Державним комітетом промислової політики України 02.02.01 р. № 47;

- Методичні рекомендації з формування складу витрат на порядку їх планування у торговельній діяльності, затверджені Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України 22.05.02 р., №145;

Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені Міністерством аграрної політики України №132 від 18.05.2001 р.

Таким чином, облік витрат суворо регламентований низкою нормативно-правових документів, які визначають визнання та оцінку витрат, їх склад витрат в процесі визначення собівартості та повних витрат у виробництві. Поряд з цим, варто відзначити, що у чинній нормативній базі існують відмінності в сфері обліку витрат.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ У ПП «ІСКРА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПП «Іскра»

ПП «Іскра» – це підприємство, що знаходиться по вулиці Горького, 42, с. Талалаївка Ніжинського р-ну на відстані 15 км від районного центру міста Ніжина (157 км від райцентру) Чернігівської області. За формою власності ПП «Іскра» – колективна. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур в галузі рослинництва з розвиненим тваринництвом.

Чернігівська область розташована на півночі України, на лівому березі Дніпра, у межах Поліської, низовини та лісостеповій зоні Придніпровської низовини. Лісами вкрито 20 % території. Територією області протікає 1200 річок загальною довжиною близько 8.5 тис. км. Найбільші річки – Дніпро, Десна з притоками Сейм, Остер, Снов, Убідь, на півдні – Удай. Клімат помірно континентальний. Зима помірно холодна, літо помірно тепле. Середня температура січня $+6..+8^{\circ}\text{C}$, липня $+18..+19,5^{\circ}\text{C}$. Опадів 550-580 мм на рік, переважно в теплий період року.

Ніжинський район розташований в південно-західній частині Чернігівської області з центром у місті Ніжин. Розташований на півдні Чернігівської області. Межує з Куликівським, Борзнянським, Ічнянським, Бобровицьким, Прилуцьким, Носівським районами Чернігівської області. Територія 1515 кв. км. Загальна площа сільськогосподарських угідь 119 тис. га, в т.ч. ріллі 73 тис. га.

Через район проходить умовний розподіл природно-кліматичних зон Лісостеп – південь району, Полісся – північніше м. Ніжина. Відповідно в південній зоні розміщені чорноземи лугові і чорноземи опідзолені з балом родючості 66 – 72, в північній зоні переважають дерново-середньопідзолисті ґрунти із легким механічним складом з балом родючості 41 – 56 балів. М'який клімат із достатнім зволоженням створює винятково сприятливі умови

вирощування високих врожаїв озимої пшениці, цукрових буряків, кукурудзи на зерно, соняшнику, інших олійних культур в південній зоні. В північній зоні землі придатні для вирощування озимого жита, ріпаку, льону-кудряшу на масло, насінництва багаторічних трав, кормо виробництва для тварин.

В селі Талалаївка, в якому розташований ПП «Іскра», належить до теплої середньо зволоженої кліматичної зони (південна частина області).

На підприємстві розроблене і діє положення про систему управління охороною праці з урахуванням вимог ст. 13 Закону України «Про охорону праці» Наказом по підприємству № 52 від 19.05.2006р. затверджене Положення про службу охорони праці. Створена служба охорони праці, функції якої виконує інженер з охорони праці.

Розроблене та затверджене положення про проведення навчання і перевірки знань з охорони праці, створена постійно діюча кваліфікаційна комісія з перевірки знань з охорони праці: технічний директор, інженер з охорони праці, головні спеціалісти, члени постійно діючої комісії по перевірці знань працівників з питань охорони праці, які пройшли навчання з охорони праці в установленому порядку і мають відповідні посвідчення.

Затверджений перелік обов'язкових інструкцій з охорони праці по професіям та видах робіт і інструкцій з експлуатації обладнання. Згідно затвердженого на підприємстві переліку складені та затверджені інструкції з охорони праці, які доведені до структурних підрозділів та працюючих під розписку. Ведуться журнали реєстрації та видачі інструкцій з охорони праці. Своєчасно проводяться інструктажі з питань охорони праці, які реєструються в журналах вступного та періодичних інструктажів з питань охорони праці згідно рекомендаційної форми. Розроблена та затверджена по підприємству програма стажування новоприйнятого на роботу з підвищеною небезпекою працівника. Допуск працівників до виконання робіт підвищеної небезпеки здійснюється після відповідного стажування (дублювання на робочих місцях).

За природно-кліматичними умовами, ресурсним потенціалом та культурно-історичною спадщиною Чернігівська область, де розташоване

сільськогосподарське підприємство ПП «Іскра», є сприятливою для промислового і аграрного виробництва.

Для вирощування сільськогосподарської сировини підприємство орендує земельні і майнові паї. Розмір земельних ділянок і їх структуру зображено в таблиці (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних угідь ПП «Іскра»

Угіддя	2020р.		2021р.		2022р.		2022 р. у % до 2020 р.
	га	%	га	%	га	%	
Всього с.-г. угідь, га	3445,0	100,0	4465,0	100,0	3374,0	100,0	0,98
в т.ч.: рілля	2892,0	83,95	3931,0	88,04	3263,0	96,7	112,83

У таблиці 2.1 наведені склад та структура сільськогосподарських угідь з наведених в ній даних можна побачити, що загальна площа земельних угідь у 2021 році збільшилась на 1020,0 га порівняно з 2020 роком, що на 22,84 % більше. Але вже у 2022 році загальна площа земельних угідь зменшилась на 1091 га, що на 24,4% менше порівняно з 2021 роком і на 2,06% менше порівняно з 2020 роком. Рілля у 2020 році становила 83,95% від загальної земельної площі, але не дивлячись на те, що площа змінювалась на протязі трьох років загальний відсоток ріллі у 2021 році зріс на 4,09%, а в 2022 році – на 8,66% і становила 96,7%. Площа ріллі у 2022 році становила 3263,0 га, що на 12,83% більше порівняно з 2020 роком, коли площа ріллі становила 2892,0 га. Отже, за період 2020 – 2022рр. площа сільськогосподарських угідь постійно змінюється. Це зумовлено тим, що ПП «Іскра» не має власних земель і вирощує сільськогосподарські культури на орендованих.

Основою збільшення виробництва продукції в сільському господарстві є раціональне використання трудових ресурсів. Отже, можна розглянути наскільки підприємство ПП «Іскра» забезпечено трудовими ресурсами. (табл. 2.2)

З таблиці 2.2 можна побачити, що протягом трьох років середньорічна чисельність працівників майже не змінювалась. Так, у 2021 – 2022 роках вона

становила 52 особи, що на 1,89% менше ніж у 2020р.. Якщо порівняти середньорічну чисельність працівників рослинництва, то у 2021 – 2022 роках вона становила 27 осіб, що на 35% більше, ніж у 2020 році. Інша ситуація з працівниками тваринництва, адже у 2021 – 2022 роках працювало 25 осіб, що на 24,24% менше, ніж у 2020 році. Така ситуація зумовлена тим, що у 2020 році досліджуване підприємство закрило молочну ферму і зосередилося на розвитку галузі рослинництва.

Таблиця 2.2

Забезпеченість підприємства ПП «Іскра» трудовими ресурсами

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. у % до 2020 р.
Середньорічна чисельність працівників, осіб	53	52	52	98,11
У тому числі: рослинництва	20	27	27	135,0
тваринництва	33	25	25	75,76

Підприємство ПП «Іскра» є прибутковим, про що свідчать дані таблиці

2.3. Але прибуток підприємства щороку зменшується, адже зменшується і обсяг продажу продукції, так у 2022 році він становив 20378,6 тис. грн., що на 6,7 % менше порівняно з 2021 роком і на 12,43% – порівняно з 2020 роком. Незважаючи на це, власний капітал підприємства виріс на 80,02 % порівняно із 2020 роком. Середньорічна чисельність працівників становить у 2022 році складала 52 особи, а площа – 3263 га. Чистий прибуток підприємства у 2022 році становив 4769,7 тис. грн., що на 46,59% менше, ніж у 2020 році і на 38,09% менше порівняно з 2021 роком.

Кожне аграрне підприємство, виходячи з власних потреб, виробленої стратегії і взятих на себе зобов'язань (укладених угод), розподіляє вироблену продукцію. В певних пропорціях воно спрямовує її на виробничі потреби для наступного циклу розширеного відтворення (кормів, насіння, садивного матеріалу, відтворення стада тощо), на громадське харчування і забезпечення продуктами дитячих ясел і садків та на продаж. Продукція, що продана

підприємством заготівельним організаціям, переробним підприємствам, на біржах, на експорт, на сільських ринках, безпосередньо своїм працівникам та іншим громадянам, а також використана на обмін за бартерними угодами, називається товарною.

Таблиця 2.3

Показники розмірів ПП «Іскра»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. у % до 2020 р.
Обсяг виробництва продукції у порівняльних цінах 2010 р., тис. грн. – всього	13086,17	10082,36	19285,62	147,37
в т.ч.: рослинництво	11618,48	8579,59	18028,15	155,17
тваринництво	1467,69	1502,77	1257,47	85,68
Обсяг продажу продукції, тис. грн. – всього	23270,4	21852,0	20378,6	87,57
в т.ч.: рослинництво	21688,6	19731,0	17234,3	79,46
тваринництво	1581,8	2121,0	3144,3	198,78
Власний капітал, тис. грн.	18827,0	26532,0	33892,9	180,02
Середньорічна чисельність працівників, осіб	53	52	52	98,11
Чистий прибуток, тис. грн.	8930,0	7704,0	4769,7	53,41
Площа с.-г. угідь, га	3445,0	100,0	4465,0	100,0
в т.ч.: рілля	2892,0	83,95	3931,0	88,04

Отже, товарна продукція – це та частина валової продукції, яка реалізована за межі підприємства різним споживачам. Вона визначається в натуральній і вартісній (грошовій) формах. На підприємстві ПП «Іскра» вартість товарної продукції розраховується за поточними цінами реалізації, рівень яких залежить від каналу і строків реалізації продукції, її якості, кон'юнктури ринку та інших факторів. Грошові надходження від продажу товарної продукції називають грошовим доходом або грошовою виручкою підприємства. Це – важливий показник господарської діяльності, на основі якого визначають прибуток по кожній галузі і підприємству в цілому. За інших однакових умов воно матиме тим більший прибуток, чим більший грошовий дохід одержано від реалізації продукції, і навпаки.

Отже, тепер можемо перейти до розгляду напрямків спеціалізації ПП «Іскра», виходячи зі структури товарної продукції, що виробляється господарством, дані по якій наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Обсяг і структура товарної продукції ПП «Іскра»

Показник	2020р.		2021р.		2022р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Пшениця озима	6245,0	31,31	7070,0	37,88	8930,3	24,33
Кукурудза на зерно	4935,6	24,75	1150,0	6,16	8201,9	22,35
Соняшник	5138,2	25,77	6562,0	35,16	17300,6	47,14
Соя	–	–	71,0	0,38	1097,6	2,99
Всього по рослинництву	16318,8	81,83	14853,0	79,58	35530,4	96,81
ВРХ	661,4	3,32	1547,0	8,29	129,7	0,35
Молоко	2963,3	14,85	2266,0	12,14	1039,6	2,84
Всього по тваринництву	3624,7	18,17	3813,0	20,43	1169,3	3,19
Разом	19943,5	100	18666,0	100	36699,7	100

Якщо розглядати обсяг і структуру товарної продукції ПП «Іскра» в динаміці за 2020-2022рр., то спостерігається зростання випуску продукції рослинництва, за рахунок збільшення посівів тих культур, які вирощуються у досліджуваному підприємстві із року в рік. Так, у 2022 році, господарство значно збільшує виробництво соняшнику, який тепер становить 47,14% від загального обсягу, зменшило виробництво озимої пшениці, яка займає 24,33%, знову підвищило виробництво кукурудзи на зерно, на який в свою чергу припадає 22,35% та сої – 2,99% від загального обсягу.

Якщо говорити щодо обсягу товарної продукції тваринництва, то він кардинально зменшився і у 2022 році становив лише 3,19% від загального обсягу. Така ситуація пов'язана з тим, що у 2020 році ПП «Іскра» закрило молочну ферму і зосередило всі свої потужності на галузі рослинництва. Саме тому у 2022 році вирощування великої рогатої худоби становило всього 0,35%,

а виробництво молока 2,84% від загального обсягу товарної продукції ПП

«Іскра»
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Визначенням витрат підприємства та їх класифікацією не вичерпуються ті категорії, з якими пов'язаний рух товарів, виготовлених на підприємстві. Важливою категорією є також валовий дохід.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Валовий дохід – це дохід, який підприємство отримує від своєї основної діяльності, зазвичай від продажу товарів або послуг споживачам.

Він визначається як різниця між виручкою та матеріальними витратами й амортизаційними відрахуваннями у складі собівартості реалізованої продукції. З поняттям валового доходу пов'язане поняття середнього валового доходу, що характеризує відношення валового доходу до кількості виробленої

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

продукції. Валовий дохід є важливим показником діяльності підприємства і характеризує її ефективність. У ньому відображається підвищення продуктивності праці, збільшення заробітної плати, скорочення матеріаломісткості продукції. Використання валового доходу як основного узагальнюючого показника ефективності дає змогу визначити реальний економічний ефект, котрий отримується від діяльності кожного підприємства.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Отже, щоб проаналізувати фактори збільшення валового доходу, звернемося до даних таблиці 2.5, де наведені натуральні показники випуску основних видів продукції.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Отже, з таблиці 2.5 можна зробити висновок, що валовий збір озимої пшениці у 2022 році порівняно з 2020 роком виріс на 25,4%, а порівняно з 2021 роком збільшився на 20%. Це пов'язано із зростанням урожайності озимої пшениці протягом трьох років. Також можна сказати, що виробництво кукурудзи на зерно у 2022 році збільшилося на 101,5% порівняно з попередніми роками. Це відбулося у зв'язку з тим що була збільшена площа

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

посіву під дану культуру. Валовий збір соняшнику теж збільшився на 27,8% у 2022 році. Така ситуація зумовлена збільшенням посівної площі під дану культуру на 54,9%. Також відбувається і зростання урожайності. У 2022 році урожайність озимої пшениці зросла на 30,1% порівняно з 2020р., урожайність

кукурудзи на зерно – на 74,8%. Однак, урожайність соняшнику зменшилася на 17,5%. Загалом можна сказати, що 2022 рік був сприятливий для виробництва продукції рослинництва, адже в цілому валовий збір збільшився на 45,3%.

Таблиця 2.5

Натуральні показники виробництва основних видів продукції

ПП «Іскра»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. у % до 2020р.
Площа, га				
пшениця озима	1083,0	1056,0	1043,9	96,4
кукурудза на зерно	543,0	142,0	621,2	114,4
соняшник	966,0	883,0	1496,3	154,9
Урожайність, ц/га				
пшениця озима	35,18	37,63	45,76	130,1
кукурудза на зерно	37,18	50,21	65,00	174,8
соняшник	20,17	14,72	16,64	82,5
Валовий збір, ц	77776,0	60233,0	113044,0	145,3
в т.ч. пшениця озима	38102,0	39806,0	47768,0	125,4
кукурудза на зерно	20209,0	7430,0	40378,0	201,5
соняшник	19485,0	12997,0	24898,0	127,8

Ефективність використання основного капіталу передбачає постійне підтримання належного технічного рівня підприємства, що дає змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, підвищувати капіталовіддачу і прибутковість.

Для аналізу і оцінювання використання основних засобів доцільно застосовувати систему показників, які комплексно характеризували усі аспекти їхнього функціонування у підприємстві. Ці показники можна поділити на такі групи: показники, які характеризують технічний стан та рух виробничих засобів; показники, які характеризують технічне оснащення підприємства; показники, які характеризують ефективність використання основного капіталу.

Виробнича діяльність кожного господарств залежить від забезпеченості його основними виробничими фондами. Їх наявність і ефективність використання у ПП «Іскра», наведені в табл. 2.6.

Капіталозабезпеченість господарства, тобто забезпеченість основними фондами, визначається як відношення вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до площі сільськогосподарських угідь.

Капіталовіддача – показує, яка сума вартості валової продукції припадає на 1 грн вартості основного капіталу. Цей показник характеризує загальну віддачу від використання основного капіталу, тобто ефективність вкладення коштів в основний капітал.

Капіталомісткість – показує, яка частина вартості основного виробничого капіталу припадає на 1 грн вартості валової продукції. Цей показник обернений до капіталовіддачі. Він характеризує обсяг основного капіталу, що необхідний для виробництва валової продукції вартістю в 1 грн. За нормальних умов господарювання капіталовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а капіталомісткість продукції до зменшення.

Капіталоозброєність визначається відношенням вартості основних фондів сільськогосподарського призначення до середньорічної кількості працюючих, зайнятих у сільському господарстві.

Таким чином, виходячи з даних таблиці 2.6. можна зробити висновок, що внаслідок збільшення середньооблікової вартості основних засобів та зменшення площі сільськогосподарських угідь капіталозабезпеченість досліджуваного підприємства змінювалася протягом трьох років. Отже, у 2020 році вона становила 810,89 гривні на гектар, у 2021 році – 801,46 гривні на гектар, а у 2022 році 1099,17 гривні на гектар.

Внаслідок збільшення середньооблікової вартості основних засобів і зменшення середньооблікової кількості працівників капіталоозброєність підприємства ПП «Іскра» на протязі трьох років зростала. Так у 2022 році вона становила 74,32 гривні на одну особу.

Забезпеченість основними засобами та їх використання у ПП «Іскра»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення (+,-) 2022р. до 2020 р.
Всього с.-г. угідь, га	3445,0	4465,0	3374,0	-71
Первісна вартість основних засобів, тис. грн. на початок року	2276,0	3311,0	3846,0	+1570,0
на кінець року	3311,0	3846,0	3571,2	+260,2
Знос основних засобів на кінець року, тис. грн.	1639,0	1953,0	2095,1	+456,1
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	23270,4	21852,0	20378,6	-2891,8
Чистий дохід, тис. грн.	23871,0	22135,0	19832,4	-4038,6
Чистий прибуток, тис. грн.	8930,0	7704,0	4769,7	-4160,3
Середньооблікова кількість працівників, осіб	53	52	52	-1
Середньооблікова вартість основних засобів, тис. грн.	2793,5	3578,51	3708,6	+915,1
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	0,495	0,508	0,587	+0,092
Капіталоозабезпеченість, грн/га	810,89	801,46	1099,17	+288,28
Капіталоозброєність, грн/на особу	52,708	68,817	71,319	+18,611
Капіталовіддача	8,545	6,186	5,348	-3,197
Капіталомісткість	0,117	0,162	0,187	+0,07
Рентабельність основних засобів, %	3,197	2,15	1,286	-1,911

Ефективність управління основними засобами в компанії зменшується.

У 2020 році було вироблено продукції та надано послуг на суму 8,55 гривні на кожну використовувану гривню основних засобів. У 2021 році показник зменшується до 6,19 гривні, а у 2022 році – до 5,35 гривні. Причиною падіння

капіталовіддачі є не раціоналізована структура основних засобів, зайві не були продані. Рентабельність основних засобів показує, що підприємство ПП «Іскра» прибуткове, адже у 2022 році показник становить 1,29%.

Отже, можемо зробити висновок, що підприємство працює сумлінно і відповідально, структура земельних угідь з кожним роком змінюється, урожайність збільшується, разом з цим підвищується і валовий збір продукції.

Також можна сказати, що ПП «Іскра» є рентабельним, ліквідним і платоспроможним підприємством, це можна побачити із визначених показників.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

2.2. Організація та порядок обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві

До елементу «Матеріальні витрати» належать:

- витрати сировини й матеріалів, які входять до складу виробничої продукції, створюючи її основу, або є необхідним компонентом для виготовлення продукції (робіт, послуг);

- витрати купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, що потребують монтажу або додаткової обробки на даному підприємстві;

- витрати палива й електроенергії, що використовуються на технологічні, енергетичні, рухомі та інші виробничі потреби підприємства.

Витрати на власне виробництво електричної та інших видів енергії, а також на трансформацію і передачу придбаної енергії до місця її споживання включаються до відповідних елементів витрат;

- витрати тари і тарних матеріалів.

У випадках включення вартості тари, прийнятої від постачальника разом з матеріальними ресурсами, із загальної суми витрат на їх придбання відраховується вартість тари за ціною можливого використання або реалізації з урахуванням витрат на придбання матеріалів для її ремонту;

- витрати будівельних матеріалів використовуються безпосередньо у виробництві будівельно-монтажних робіт і для виготовлення будівельних деталей, конструкцій та частин будов і споруд. До них належать: лісові матеріали (ліс круглий, пиломатеріали, фанера тощо), силікатні, матеріали

(алебастр, каміння, гравій, гайки, болти тощо), будівельний метал (сталь листовая, сталь кругла, нинк листовий тощо), електротехнічні матеріали (кабель силовий, шнур освітлювальний тощо) та ін.;

- витрати запасних частин - раніше виготовлені деталі та вузли машин, призначені для заміни зношених при експлуатації, головним чином швидкозношуваних деталей (втулок, підшипників, шестерень, поршнів та ін.);

- витрати матеріалів сільськогосподарського призначення (насіння, корми, органічні та мінеральні добрива, паливо, нафтопродукти, запасні частини тощо) використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції, призначеної для її внутрішньогосподарської діяльності (насіння, корми), для здійснення нових Циклів виробничого процесу і для реалізації;

- витрати товарів;
- інші матеріальні витрати.

Вартість матеріальних ресурсів включається до складу витрат на виробництво згідно з нормами витрат відповідно до ГОСТів, ОСТів, технічних умов.

Із витрат на матеріальні ресурси, що включаються до собівартості продукції, вираховується вартість зворотних відходів.

Зворотні відходи - це залишки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, теплоносіїв та інших видів матеріальних ресурсів, утворених у процесі виробництва продукції (робіт, послуг), що втратили повністю або частково споживчі якості початкового ресурсу і в зв'язку з цим використовуються з підвищеними витратами продукції або зовсім не використовуються за прямим призначенням.

До зворотних відходів не належать:

- залишки матеріальних ресурсів, які відповідно до встановленої технології передаються в інші цехи, підрозділи як повноцінний матеріал для виробництва інших видів продукції (робіт, послуг);

- супутня продукція, одержувана водночас з цільовим (основним) продуктом у єдиному технологічному процесі, відповідає за якістю

встановленим стандартам або технічним умовам і призначається для подальшої переробки або відпуску на сторону.

Супутня продукція, призначена для подальшої переробки, відображається як рух напівфабрикатів у виробництві.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і

організацій малі підприємства та інші організації, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, можуть вести бухгалтерський

облік витрат з використанням тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами» або з використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності», який

ведуть всі підприємства, крім вищевказаних суб'єктів малого підприємства та інших організацій.

Для узагальнення інформації про матеріальні витрати за звітний період призначений рахунок № 80 «Матеріальні витрати» а такими субрахунками:[3]

801 «Витрати сировини й матеріалів»

802 «Витрати купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів»

803 «Витрати палива та енергії»

804 «Витрати тари і тарних матеріалів»

805 «Витрати будівельних матеріалів»

806 «Витрати «запасних частин»

807 «Витрати матеріалів сільськогосподарського призначення»

808 «Витрати товарів»

809 «Інші матеріальні витрати»

На дебеті рахунка № 80 «Матеріальні витрати» відображаються суми визнаних матеріальних витрат, на кредиті - списання на рахунок № 23 «Виробництво» прямих матеріальних витрат, що включаються до виробничої

собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних)

виробництв, на рахунки класу 9 - матеріальних витрат, що відносяться до

виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на

рахунок № 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує

рахунки класу 9. У таблиці 2.7 наведена кореспонденція рахунків з матеріальних витрат Класу 8, рах. № 80.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"
Таблиця 2.7

Узгодженість рахунків з обліку матеріальних витрат

01 «Основні засоби» 12 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» (у частині необоротних активів) 05 «Матеріали» (у частині необоротної тари) 41 «Товари» (у частині предметів прокату і необоротної тари)	11 Інші необоротні матеріальні активи
05 «Матеріали»	201 «Сировина і матеріали»
05-2 «Куповані напівфабрикати і комплектуючі вироби, конструкції та деталі»	202 «Куповані напівфабрикати та комплектуючі вироби»
06 «Паливо»	203 «Паливо»
12 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» (у частині поточних активів)	22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
20 «Основне виробництво» 23 «Допоміжні виробництва» 29 «Обслуговуючі виробництва і господарства»	23 «Виробництво»
40 «Готова продукція»	26 «Готова продукція» 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»
80 «Прибутки і збитки»	79 «Фінансові витрати»
	80 «Матеріальні витрати» (клас 8)
46 «Реалізація» (дебет)	90 «Собівартість реалізації»
24 «Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання» 25 «Загальновиробничі витрати»	91 «Загальновиробничі витрати»
26 «Загальногосподарські витрати» 44 «Витрати обігу»	92 «Адміністративні витрати»
43 «Позавиробничі витрати» 44 «Витрати обігу» 26 «Загальногосподарські витрати» 26 «Загальногосподарські витрати» 29 «Обслуговуючі виробництва і господарства» 44 «Витрати обігу» 81 «Використання прибутку» 84 «Нестачі і витрати від порчі цінностей»	93 «Витрати на збут» 94 «Інші витрати операційної діяльності»

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Відповідно до Типового положення № 473 до елемента «Витрати на оплату праці» належать:

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

1) витрати на виплату основної й додаткової заробітної плати, обчислені згідно з прийнятою підприємством : системою оплати праці, включаючи будь-які види грошових і матеріальних доплат.

Кореспонденція рахунків з обліку матеріальних витрат
ВП НУБІП України "НАТІ" ВП НУБІП України "НАТІ"
(з використанням рахунків класу 8, рах. № 80)

№ по р.	Зміст операції	Кореспонденція рахунків			
		Підприємство, яке не використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»		Підприємство, яке використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	2	3	4	5	6
1.	Витрати матеріальних цінностей (сировина й матеріали, куповані напівфабрикати, паливо й енергія, тара й тарні матеріали тощо) списані на виробництво продукції і надання послуг Якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9	23, 91, 92, 93, 94	201, 202, 203 та ін.	801, 802, 803 та ін.	201, 202, 203 та ін.
2.	Якщо підприємство застосовує рахунки класу 9, то на ці рахунки списуємо матеріальні витрати, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних витрат			91, 92, 93, 94	80
3.	Прямі матеріальні витрати, що включаються до виробничої собівартості робіт, послуг, до затрат допоміжних, підсобних виробництв, списуємо на рахунок № 23 «Виробництво»			23	80
4.	Загальновиробничі витрати щомісяця списуємо на виробництво та собівартість реалізації	23, 90	91	23, 90	91
5.	Суми фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом продукції оприбутковуємо	26	23	26	23
6.	Суми завершених виконаних робіт та послуг (фактична собівартість реалізованої готової продукції)	90	23	90	
7.	Сума виконаних некапітальних робіт, собівартість виготовлених у допоміжних (підсобних) виробництвах виробів, споруд, робіт, послуг (інструменту, енергії, пари, транспортних і ремонтних	22, 23 та ін.	23	22, 23 та ін.	23
8.	Закриття рахунків обліку витрат	79	90, 92, 93, 94	79	90, 92, 93, 94

Основна заробітна плата - це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадових

обов'язків). Вона визначається у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних рознінок для робітників і посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата — це винагорода за роботу понад встановлену норму, за трудові досягнення і винахідництво і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій;

2) виплати, передбачені законодавством про працю, за невідпрацьований (неявочний) на виробництві час; оплата щорічних відпусток, крім оплати в частині витрат на оплату праці за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства; оплата праці працівників, яким не виповнилося 18 років, при скороченні тривалості їх щоденної роботи; оплата перерв працюючим матерям для годування дитини, оплата часу, пов'язаного з проходженням обов'язкових медичних оглядів, виконанням державних обов'язків, винагорода за передбачену законодавством вислугу років, інші виплати. [9]

Якщо на підприємстві створюється резерв для оплати відпусток, то до витрат виробництва (обігу) включаються щомісячні відрахування на створення такого резерву;

3) витрати, пов'язані з підготовкою (навчанням) і перепідготовкою кадрів:

- виплата працівникам підприємства середньої заробітної плати за основним місцем роботи за час їх навчання з відривом від виробництва у системі підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів;

- оплата праці кваліфікованих працівників, не звільнених від основної роботи, навчання учнів і підвищення кваліфікації працівників;

- витрати базових підприємств на оплату праці за керівництво виробничою практикою учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ і студентів вищих навчальних закладів;

- витрати, пов'язані з виплатою учням професійно-технічних училищ різниці між стипендією у розмірі тарифної ставки (мінімального окладу) робітника першого розряду і витратами цих навчальних закладів на виплату стипендій, забезпечення харчуванням і обмундируванням;

- оплата відпусток із збереженням повністю або частково заробітної плати, наданої відповідно до законодавства особам, які успішно навчаються у вечірніх і заочних закладах, заочній аспірантурі, у вечірніх (змінних) і заочних загальноосвітніх школах і вечірніх (змінних) професійно-технічних училищах, оплата проїзду до місця навчання і назад, передбачених законодавством;

4) виплати громадянам за виконання робіт (послуг) згідно з договорами громадсько-правового характеру;

5) виплата звільненим працівникам вихідної допомоги. В окремих галузях народного господарства до витрат на оплату праці (відповідно до законодавства) належать:

- вартість безкоштовно наданих працівникам комунальних послуг, продуктів харчування, витрати на оплату безкоштовно наданого працівникам підприємств житла (суми грошових компенсацій за ненадання безкоштовного житла, комунальних послуг та ін.);

- вартість безкоштовно наданих предметів (включаючи формений одяг, обмундирування), що залишаються в особистому постійному користуванні, або сума пілг у зв'язку з продажем їх за зниженими цінами (крім вартості виданого спецодягу спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, мила й інших миючих засобів, знешкоджуючих засобів, молока і лікувально-профілактичного харчування або відшкодування витрат працівникам на придбання ними спецодягу спецвзуття й інших засобів індивідуального захисту у разі невидачі їх адміністрацією).

Слід зазначити, що відповідно до переліку витрат на оплату праці підприємства мали можливість правильно визначати конкретні види витрат на оплату праці, які відносились на витрати виробництва. Це давало можливість розподілити витрати на оплату праці за джерелами фінансування. Після

введення Закону України № 283/97-ВР є значні труднощі при відображенні витрат на оплату праці у бухгалтерському і податковому обліках. Так, відповідно до пп. 8.7.1 Закону України № 283/97-ВР платники податку мають право протягом звітного року віднести до валових витрат будь-які витрати (н т.ч. і заробітну плату), пов'язані з покращанням основних засобів (поточний, капітальний ремонт, реконструкція, модернізація, технічне переобладнання) та іншими видами поліпшення основних засобів, у сумі, що не перевищує 5% сукупної балансової вартості груп основних засобів на початок звітного року (за винятком; підприємств, наведених у пункті 22.4), які можуть відносити до валових витрат суми, що не перевищують 9% балансової вартості групи 1 та групи 3 таких основних засобів на початок звітного (податкового) року, та інші

неузгодження:

До витрат на оплату праці за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, та інших цільових надходжень відносяться виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії, компенсаційні та інші; грошові й матеріальні виплати відповідно до існуючих нормативних документів (пункт 23 Типового положення № 473).³ Роз'яснень Державної податкової адміністрації України впливає, що питання віднесення: на валові витрати винагород за підсумками роботи за рік урегульоване чинним законодавством у зв'язку з тим, що і пунктом 5.6 статті 5 Закону України № 334/94-ВР від 28.12.94 р. визначено: до складу валових витрат платники:

податку включають витрати на оплату основної й додаткової заробітної плати та інших видів заохочень і виплат. [10]

Таким чином, до витрат на виробництво винагороди за підсумками роботи за рік не включаються, а до валових витрат — включаються.

Витрати на індексацію заробітної плати працівників підприємства входять до складу додаткової заробітної плати у Фонді оплати праці (п. 2.18 Інструкції зі статистики заробітної плати). Таким чином, якщо індексуються виплати, що відносяться до валових витрат, — до останніх включається й

відповідна сума індексації. Якщо ж виплата здійснюється за рахунок прибутку, то індексація її до валових витрат не може бути віднесена.

Для узагальнення інформації про витрати на оплату праці за звітний період призначений рахунок № 81 «Витрати на оплату праці», який має такі субрахунки: № 811 «Виплати за окладами й тарифами»; № 812 «Премії та заохочення»; № 813 «Компенсаційні виплати»; № 814 «Оплата відпусток»; № 815 «Оплата іншого невідпрацьованого часу»; № 816 «Інші витрати на оплату праці».

На дебеті рахунка № 81 «Витрати на оплату праці» Відображається сума визнаних витрат на оплату праці, на кредиті списання цих витрат на виробництво продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); на рахунки класу 9 - витрати, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок № 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Для узагальнення інформації про суму нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів призначено рахунок № 83 «Амортизація».

Кореспонденція рахунків з амортизації основних засобів підприємства; яке використовує рахунки класу 8, і підприємства, яке не використовує такі рахунки, наведена в таблиці 2.9.

На дебеті рахунка № 83 «Амортизація» відображається сума нарахованих амортизаційних відрахувань, на кредиті - списання на рахунок №23 «Виробництво» суми амортизаційних відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 – суми амортизаційних відрахувань, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок №79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів
 ВП НУБІП України "НАТІ" ВП НУБІП України "НАТІ"
 (з використанням рахунків класу 8, рах. №83)

№ пор.	Зміст операції	Кореспонденція рахунків			
		Підприємство, яке не використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»		Підприємство, яке використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	2	3	4	5	6
1	Нарахована амортизація основних засобів: а) об'єктів виробничого призначення	23, 91	131	83	131
	б) об'єктів загальногосподарського призначення	92	131	83	131
	в) об'єктів, які забезпечують збут продукції	93	131	83	131
	г) об'єктів, які використовуються для виконання наукових досліджень та розробок	941		83	131
	д) об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення	949	131	83	131
2	Якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9	-	-	73	83
3	Якщо підприємство застосовує рахунки класу 9 суми амортизаційних вирахувань, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат відображає на рахунках класу 9			91, 92, 93, 94	83
	Списання суми амортизаційних відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв:			23	83
4.	Щомісячне, за відповідним розподілом списання загальновиробничих витрат на виробництво та собівартість реалізації	23, 90	91	23, 90	91
5.	Суми фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом продукції	26, 27	23	26, 27	23
6.	Суми завершених виконаних робіт та послуг	90	23, 26, 27	90	23, 26, 27
7.	Списання адміністративних витрат, витрат на збут, інших витрат операційної діяльності	79	92, 93, 94	79	92, 93, 94
8.	Закриття дебетових оборотів (класу 9) :	79	90	79	90

Рахунок №83 «Амортизація» має такі субрахунки:

№831 «Амортизація основних засобів»

№832 «Амортизація інших необоротних матеріальних активів»

№833 «Амортизація нематеріальних активів»

Операційні витрати, що не відображаються на інших рахунках; класу 8, обліковуються на рахунку №84 «Інші операційні витрати». Ці витрати є витратами звітного періоду, якщо не входять до складу виробничої собівартості продукції, робіт, послуг. [3]

До інших операційних витрат включаються:

- вартість робіт, послуг сторонніх підприємств;

- сума податків, зборів (обов'язкових платежів), крім податків на прибуток;

- втрати від курсових різниць, знецінення запасів, псування цінностей, списання та уцінки активів;

- сума фінансових санкцій тощо.

Кореспонденція рахунків з обліку інших операційних витрат наведена в таблиці 2.10

Таблиця 2.10

Кореспонденція рахунків з обліку інших витрат (на підприємствах, які не використовують рахунки класу 8, рах. №84)

№п/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків			
		Підприємство, яке не використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»		Підприємство, яке використовує рахунки класу 8 «Витрати за елементами»	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	2	3	4	5	6
1.	Вартість робіт, послуг сторонніх Підприємств	23, 91, 92, 93, 94	63	84	63
2.	Податки і збори (обов'язкові платежі), крім податків на прибуток	70, 71, 74	64	84	64
3.	Втрати від операційних курсових різниць	945	47	84	47
4.	Втрати від знецінення запасів	946	20	84	20

Продовження таблиці 2.10

5.	Списання та уцінка необоротних активів	975	11	84	11
6.	Сума економічних санкцій	948	311	84	311
7.	Якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9	-	-	79	84
8.	Якщо підприємство застосовує рахунки класу 9			91, 92, 93, 94	84
9.	Інші операційні витрати, що включаються до виробничої собівартості	-	-	23	84
10.	Собівартість реалізованої продукції	90	26, 27	90	26, 27
11.	Оприбуткування продукції	26, 27	23	26, 27	23
12.	Закриття рахунків обліку витрат	79	90, 92, 93, 94	79	90, 92, 93, 94

Страхові організації можуть обліковувати на рахунку № 84 «Інші операційні витрати» витрати на перестраховування та виплату страхових сум і страхових відшкодувань.

На дебеті рахунка №84 «Інші операційні витрати» відображається сума визнаних витрат, на кредиті – списання на рахунок №23 «Виробництво» суми відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 – суми відрахувань, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок №79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

2.3. Документальне оформлення обліку витрат за економічними елементами

При веденні бухгалтерського обліку витрат обробка та оформлення первинних документів має велике значення для ведення безпомилкового та прозорого обліку. Технологічно бухгалтерський облік як процес розпочинається з виявлення, вимірювання і реєстрації фактів, дій і подій з метою отримання інформації про господарські операції. Суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями на

підприємстві здійснюється за допомогою документування. Документування - не основа бухгалтерського обліку, що передбачає відображення в документах всіх господарських операцій та фактів господарської діяльності, проте ми зосередимося на документуванні операцій, що підтверджують витрати.

Бухгалтерський документ — письмове свідоцтво певної форми і змісту, яке містить відомості про господарську операцію і є доказом її здійснення.

Первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій, є підставою для бухгалтерського обліку цих операцій.

У Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88, зазначено, що первинні документи повинні бути складені у момент проведення кожної господарської операції або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення.

Порядок документального оформлення господарських операцій та вимоги щодо складання документів регламентуються статтею 9 "Первинні облікові документи та реєстри бухгалтерського обліку" Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність України" від 16 липня 1999 р. № 996-XIV

Якщо у первинному документі немає будь-якого обов'язкового реквізиту такий документ недоказовий і не може бути підставою у бухгалтерському обліку. До оформлення первинних бухгалтерських документів ставлять вимоги перелічені в таблиці 2.11.

Визначення витрат - одна з найважливіших ділянок бухгалтерської роботи. А якщо додати ще й специфіку, притаманну автотранспортним підприємствам, то стає зрозуміло, що розібратися з цим не так то просто. [6]

Основне завдання обліку витрат полягає в формуванні сукупних витрат на експлуатацію автотранспорту.

Класично, за допомогою обліку підприємство має можливість:

- по-перше, проконтролювати кожну статтю витрат;
- по-друге, провести аналіз витратного механізму;

Вимоги до оформлення первинних бухгалтерських документів з обліку витрат за економічними елементами

№	Зміст вимоги
1	первинні документи мають бути складені в момент здійснення операції, а якщо це неможливо, безпосередньо після її закінчення
2	документи складають на бланках типових форм, затверджених Держкомстатом України, або на бланках спеціалізованих форм, затверджених відповідними міністерствами і відомствами, а також виготовлених самостійно, які мають містити обов'язкові реквізити типових або спеціалізованих форм
3	у разі складання та зберігання первинних документів на машинних носіях інформації підприємство зобов'язане за свій рахунок виготовити їх копії на паперових носіях на вимогу інших учасників господарських операцій, а також правоохоронних органів та відповідних органів у межах їхніх повноважень, передбачених законами
4	записи в первинних документах роблять у темному кольорі чорнилом, кульковою ручкою, друкарськими засобами чи принтером, що забезпечує зберігання цих записів протягом встановленого терміну зберігання документа
5	вільні рядки в первинних документах прокреслюють
6	у грошових документах суми проставляють цифрами і прописом, перше слово суми записують скраю і з великої літери
7	кожен первинний документ має містити дані про посаду, прізвище і підписи осіб, відповідальних за його оформлення
8	керівник підприємства затверджує перелік осіб, які мають право давати дозвіл (підписувати первинні документи) на здійснення господарських операцій, пов'язаних з відпуском товарно-матеріальних цінностей, майна, видачею грошових коштів і документів. Коло таких осіб, як правило, обмежене
9	забороняється приймати до виконання документи на господарські операції, які суперечать законодавчим і нормативним актам, встановленому порядку обліку коштів і матеріальних цінностей, завдають шкоди власникам
10	складаючи первинні документи, можна припуститися помилок. У банківських і касових документах помилки не виправляють. Якщо в таких документах допущено помилку, їх анулюють, а замість них оформлюють нові. В інших первинних документах помилки виправляють коректурним способом, тобто неправильний текст або суму закреслюють тонкою рисою так, щоб можна було прочитати закреслене, а зверху пишуть правильний текст або суму. Виправлення помилок має бути помічено підписом "виправлено" і підтверджено підписом осіб, які підписали цей документ із зазначенням дати виправлення
11	підприємство вживає всіх необхідних заходів щодо запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах та забезпечує їх належне зберігання протягом встановленого терміну, який регулюється спеціальним переліком
12	у випадках, встановлених законодавством, а також міністерствами і відомствами України, бланки первинних документів можуть бути віднесеними до бланків суворої звітності. їх друкують за зразками типових або спеціалізованих форм з обов'язковим зазначенням номера
13	відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи
14	первинні документи можуть бути вилученими у підприємства тільки за постановою уповноважених державних органів відповідно до чинного законодавства України. З дозволу і в присутності представників органів, які здійснюють вилучення, посадові особи підприємства можуть зняти копи та скласти реєстр документів, що вилучаються, із зазначенням підстав і дати вилучення

- по-третє, підготувати дані для калькулювання собівартості одиниці

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- по-четверте, використати дані обліку для планування витрат на майбутнє.

Насамкінець, за даними обліку складаються такі форми фінансової звітності - «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (ф. № 2)»

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

та «Примітки до фінансової звітності».

Велике значення у виконанні цих вимог мають уніфікація та стандартизація документів.

Документальне оформлення операцій, що підтверджують витрати можна розподілити на чотири частини: з обліку витрат праці; предметів праці; засобів праці; виходу продукції (витрати сировини) за центрами витрат. Всі документи що підтверджують такі витрати мають показник норми таких витрат або їх можна порівняти з нормами прописаними в інших документах для таких витрат.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Тобто обов'язковою підставою для відображення в бухгалтерському та податковому обліку перебігу події, якою є витрати, є належним чином оформлені документи, які б засвідчували факт та дату настання такої події. Документи виступають підтвердженням того, що на підприємстві мала місце подія здійснення витрат і дають можливість провести відповідні зміни в обліку.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Виходячи з того, що є багато галузевих відмінностей, особливостей кожного підприємства окремо і великої різниці між видами діяльності, ми проведемо в роботі розгляд документування витрат виробництва, витрат оплати праці та документування браку у виробництві підприємства які є найбільш уживаними витратами підприємств усіх сфер діяльності.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Погоджені з головним бухгалтером списки осіб, яким надано право отримувати зі складів матеріали, а також зразки їх підписів мають бути передані цехами (іншими структурними відділами) підприємства відповідним особам, що здійснюють вказаний відпуск матеріалів зі складів.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

В первинних облікових документах на відпуск матеріалів зі складів підприємства в підрозділи вказується назва матеріалу, кількість, облікова ціна, сума, а також призначення: номер та назва замовлення (виробу, продукції), для виготовлення якого відпускаються матеріали, або номер та назва затрат. Підприємство може здійснювати відпуск матеріалів чи їх окремих груп, видів своїм підрозділам без вказівки призначення – відпуск матеріалів враховується як внутрішнє переміщення, а самі матеріали вважаються у підзвіті підрозділу, що їх одержав. На фактично витрачені матеріали підрозділ – одержувач складає акт витрат, в якому вказується назва, кількість, облікова ціна і сума за кожною позицією, номер та назва замовлення для виготовлення якого їх було витрачено, або номер та назва затрат, кількість та сума за нормами витрачання, кількість та сума витрат над норму та причини таких витрат; за потреби вказується кількість виготовленої продукції або об'єми виконаних робіт. У звіті дається пояснення перевитрат чи економії по матеріалам. Списання матеріалів з підзвіту відповідного підрозділу підприємства та віднесення їх вартості на затрати виробництва (в залежності від того, на які цілі витрачено матеріали) здійснюються на основі вище зазначеного акту.

Відпуск матеріалів зі складів підприємства на виробництво, як правило, має здійснюватися на підставі попередньо встановлених лімітів. Ліміти на відпуск матеріальних цінностей у виробництво встановлюється заводським службами планування за участі відповідних технічних служб та відділу матеріально-технічного постачання на основі діючих норм витрат матеріалів і виробничої програми підрозділів підприємства, з урахуванням залишків матеріалів на початок та кінець періоду планування.

Первинними обліковими документами по відпуску матеріалів зі складів підприємства в підрозділи є лімітно-забірні карти (типова форма № М-8, № М-9), накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (типова форма № М-11), акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (типова форма № М-10). Зразки вказаних форм затверджено наказом Мінстату №193. Виходячи з конкретних умов діяльності підприємства можна окрім

затверджених форм первинних облікових документів застосовувати замість розроблених форм первинних облікових документів по руху виробничих запасів. При цьому зазначені форми мають містити обов'язкові реквізити, передбачені статтею 9 Закону про бухгалтерський облік.

Лімітно-забірні карти передбачені для відпуску матеріалів, що систематично використовуються для виготовлення продукції (виконання робіт і послуг), а також для контролю за дотриманням лімітів. Лімітно-забірні карти (типові форми № М-8, № М-9) виписуються відділом матеріально-технічного постачання в двох примірниках: один після складання карти та реєстрації в журналі передається під розписку цеху – одержувачу матеріалів, а інший – складу чи коморі цеху не пізніше першого числа місяця, наступного за звітним. По закінченню місяця всі лімітно-забірні карти закриваються, підраховуються і підписуються керівником виробничо-розподільчого бюро цеху. Оформлені лімітні карти мають надійти в бухгалтерію по графіку, але не пізніше першого числа наступного за звітним місяця.

У випадку відпуску матеріалів понад ліміт в первинних облікових документах (лімітно-забірних картах, актах-вимогах на заміну (додатковий відпуск) матеріалів) проставляється штамп чи надпис «Понад норму». Відпуск матеріалів понад норму здійснюється при наявності дозволу керівника чи осіб уповноважених ним на це і на документах вказуються причини понаднормового відпуску матеріалів. До наднормового відпуску матеріалів відноситься додатковий відпуск пов'язаний з виправленням чи відновленням браку і покриттям перевитрат матеріалів. При заміні матеріалу, передбаченого для даного виробу технологією, іншим матеріалом оформлюється акти-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів. Для правильного обліку та аналізу в цілях узагальнення відхилень від норм витрачання сировини та матеріалів на кожному підприємстві мають встановлюватися робочі переліки причин і винуватців відхилень відповідно до специфіки даного виробництва.

Відпуск матеріалів на загальновиробничі потреби і на утримання обладнання з цехової комори здійснюється безпосередньо механіку,

енергетику, начальнику бюро інструментального господарства під їх розписку у вимозі. Повернення підрозділами підприємства на склад невикористаних матеріалів оформляється накладними-вимогами на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів чи лімітно-забірними картами. Якщо ці матеріали були списані у виробництво, їх вартість відноситься на зменшення відповідних затрат. Підрозділи підприємства щомісячно складають звіти про наявність та рух матеріальних цінностей, які разом з іншими документами по обліку затрат на виробництво передаються в бухгалтерську службу чи інший підрозділ відповідно до затвердженого плану документообігу.

Для контролю за використанням та рухом напівфабрикатів складають оперативний баланс руху напівфабрикатів, в якому за кожним видом відображають залишок в цеху на початок місяця, надходження за місяць, витрачання за місяць та залишок на кінець місяця.

Для розподілу вартості відпущених у виробництво та на інші цілі запасів за видами продукції (робіт, послуг), статтям витрат підприємство щомісячно складає відомість розподілу витрат матеріалів. У вказаній відомості матеріальні затрати приводяться у розрізі цехів та інших підрозділів з розподілом по рахункам обліку затрат, а всередині їх – за замовленнями (виробами, видами продукції, роботам, послугам) і статтям витрат. Дані відомості не завжди характеризують фактичне витрачання матеріалів, одержаних зі складів, бо вони можуть бути не одразу використані за призначенням. Фактичним рівнем витрачання матеріалів у виробництві вважається їх безпосереднє використання у процесі виробництва. Тому відпуск матеріалів розглядається як переміщення матеріалів. Необхідно враховувати залишки матеріалів, що знаходяться в цехах до кінця кожного місяця, які не підлягали обробці і відновити їх вартість на рахунок 20 «Виробничі запаси», списавши з рахунку 23 «Виробництво».

Первинним документом передбаченим для корегування незавершеного виробництва в цеху на вартість залишку необроблених матеріалів, є акт залишків матеріалів та напівфабрикатів, не задіяних в обробці які належать

віднесенню у підзвіт цеху. Згідно даних акту здійснюється бухгалтерський запис методом «червоне сторно» для зменшення затрат звітного місяця в кореспонденції рахунків: дебет 23 «Виробництво» та кредит 20 «Виробничі запаси». Першим числом наступного місяця ця ж сума в розрізі найменувань матеріальних затрат записується в прихід цеху без відображення на складі.

Виробіток це показник рівня продуктивності праці, що є відношенням кількості виробленої продукції (робіт, послуг) до одиницю часу, або кількості продукції (робіт, послуг), у відношенні на одного середньооблікового працівника або робітника за рік, квартал, місяць. В залежності від особливостей роботи підприємства в цехах (на ділянках) для обліку виробітку продукції і витрат на заробітну плату застосовуються різні варіанти обліку та форми первинних документів. Це можуть бути: звіт про виробіток та прийняття робіт; маршрутний лист (маршрутна карта); відомість про виробіток; наряди та інші документи.

Звіт про виробіток застосовується в умовах поточно-масового виробництва на конвеєрних лініях з регламентованим ритмом роботи та на поточних лініях з вільним ритмом, при умові закріплення операцій за кожним працівником. Розрахунок заробітної плати робітника (члена бригади) здійснюється на зворотній стороні звіту.

Маршрутна система обліку (маршрутні карти) застосовуються для продукції серійного виробництва, в якому рух деталей в процесі обробки здійснюється заздалегідь сформованими партіями. Маршрутний лист (маршрутна карта) є документом, що супроводжує партію деталей в процесі їх виробництва за операціями їх обробки в цехах. В залежності від умов роботи підприємства маршрутні листи можуть застосовуватися у поєднанні зі звітами про виробіток продукції за зміну. В такому випадку кошторисний звіт виконує роль розрахункового документу, в якому щоденно з маршрутних листів записуються результати технічного прийняття продукції за кожною операцією.

Облік виробітку та нарахування заробітної плати за робочими нарядами

на відрядну роботу доцільно застосовувати на підприємствах з індивідуальним та малосерійним типами виробництва і для обліку виконаних ремонтних робіт. Наряди на відрядну роботу можуть бути: індивідуальними (на одного працівника); колективними (на групу працівників). У випадку, якщо на підприємстві немає прив'язки працівника до конкретних виробничих завдань і облік використаної робочої сили ведеться погодинно – застосовують табель обліку використаного робочого часу (типові форми № П-12, № П-13 або № П-14) за кожним відділом окремо.

При наявності великої кількості первинних документів по обліку виробітку працівників застосовуються також накопичувальні картки обліку виробітку та заробітної плати (типова форма № П-55) чи накопичувальна картка обліку заробітної плати (типова форма № П-56), затверджені наказом Мінстату № 144.

Під витратами на оплату праці в межах норм розуміють плату за фактично виконану роботу, у відповідності з установленим на підприємстві технологічним процесом, діючими нормами та розцінками. Відхилення від норм вважається оплатою додатково виконаних операцій, не передбачених встановленим технологічним процесом і викликаних відхиленнями від нормальних умов виробництва (доплата за роботу понаднормово, оплата простоїв та інше). При розрахунку і виплаті доплат можливе застосування: листа на доплату – у випадку здійснення передбачених на підприємстві доплат; наряду на відрядну роботу з розпізнавальним знаком – при оплаті додаткових операцій, не передбачених встановленим технологічним процесом. Фактичні витрати на оплату праці, що включаються до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), відображаються за статтями калькуляції «Основна заробітна плата виробничих працівників», «Додаткова заробітна плата виробничих працівників», а також по комплексній статті калькуляції у складі загальновиробничих витрат, з під розподіленням їх на заробітну плату згідно нормам та відхиленням від них.

Для обліку та аналізу технологічних витрат цеху та на ділянках

рекомендується вести по кожній операції Журнал обліку деталей та складальних одиниць. На виявлений у виробництві кінцевий чи виправний брак відділом технічного контролю складається акт (оповіщення) про брак чи відомість обліку браку, в якій фіксується декілька фактів браку.

Сировина, матеріали та покупні напівфабрикати, обумовлені низькою якістю матеріалів чи напівфабрикатів та забраковані в процесі виробництва з вини постачальника, оформлюються, крім акту, спеціальним документом для пред'явлення претензії постачальнику. Порядок оформлення браку з вини постачальників та пред'явлення до них претензій встановлюється з урахуванням конкретних умов договору на поставку сировини, матеріалів, напівфабрикатів, виробів.

На основі актів про брак та первинних документів по обліку виробітку складається Звіт про собівартість браку у звітному місяці (чи за коротші проміжки часу), в якому визначається сума втрат від забракованої продукції з вказівкою видів продукції та винних осіб.

Остаточна забракована продукція визначається запасами підприємства та зараховується на баланс підприємства за справедливою вартістю на субрахунок 209 «Інші матеріали». Облік та узагальнення інформації про брак у виробництві здійснюється на рахунку 24 «Брак у виробництві», в якому по дебету відображають невикористаного та кінцевого браку, а також витрати на виправлення браку, а по кредиту – суми, що включаються в затрати на виробництво як втрати від браку та суми зменшення втрат від браку. Аналітичний облік по рахунку 24 «Брак у виробництві» ведеться за видами виробництв та бракованої продукції (робіт, послуг) та статтям витрат, а також винним особам.

Як видно з вище розглянутого матеріалу – документування операцій, що підтверджують витрати в достатній мірі регламентовано на законодавчому рівні типовими формами і дає можливість правильно і в повному обсязі обліковувати витрати, проводити поточний аналіз та запобігання перевитрачанням, контролювати всі процеси виробництва.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ЗА

ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ У ПП «ІСКРА»

3.1. Аналіз витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві

У процесі своєї виробничої діяльності підприємство проводить безліч фінансово-господарських операцій і постійно несе витрати, які пов'язані з їх проведенням. Витрати є найважливішим якісним показником, що відображає результати господарської діяльності підприємства, та інструментом оцінки техніко-економічного рівня виробництва і праці, ефективності управління тощо. Одні групи витрат безпосередньо пов'язані зі здійсненням конкретної операції (із конкретним об'єктом витрат), інші — мають загальний характер і необхідні для забезпечення функціонування підприємства в цілому.

У вітчизняній теорії науково-методичним розробкам щодо аналізу витрат традиційно надавалося велике значення. Однак, враховуючи сучасні особливості ринкового господарювання, необхідно адаптувати накопичений науково-практичний потенціал, привести його у відповідність до сучасних норм обліку та вимогам ринку. Аналіз витрат діяльності підприємства полягає в інформаційному забезпеченні та всебічній оцінці досягнутих результатів, їх оптимізації та обґрунтуванні управлінських рішень щодо подальшої раціоналізації [4].

Витрати не є однорідними ні за своїм складом, ні за значенням в діяльності підприємства, тому для їх обґрунтування важливим є формування науково обґрунтованої класифікації. Визначальними факторами, які впливають на складність встановлення класифікації витрат підприємства, є масштаб виробництва, різні технології та різноманітність самих витрат. основою організації обліку виробничої діяльності є економічно обґрунтована класифікація обліку витрат. В умовах ринкової економіки виникає проблема не стільки у визначенні витрат, їхньому розподілі за об'єктами та забезпеченні

мінімізації, скільки в управлінні ними в умовах конкуренції і визнання доцільності та досягнення необхідної їхньої прибутковості. Завдання полягає не в їх мінімізації, а в досягненні такого рівня, за яким їх визнають споживачі та які приносять відповідний прибуток виробникам. Витрати підприємства – це сукупність витрат живої та уречевленої праці для здійснення поточної господарської діяльності підприємства, а за натурально-речовим складом – спожита частина матеріальних, трудових та фінансових ресурсів[4]. Операційні витрати – це витрати, які являються основним видом витрат на підприємстві, безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (товарі, послуг).

Цей показник формується за складовими: матеріальні витрати, вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки, амортизація, витрати на оплату праці, витрати на соціальні заходи, інші операційні витрати. Види операційних витрат представлено на рис.3.1.

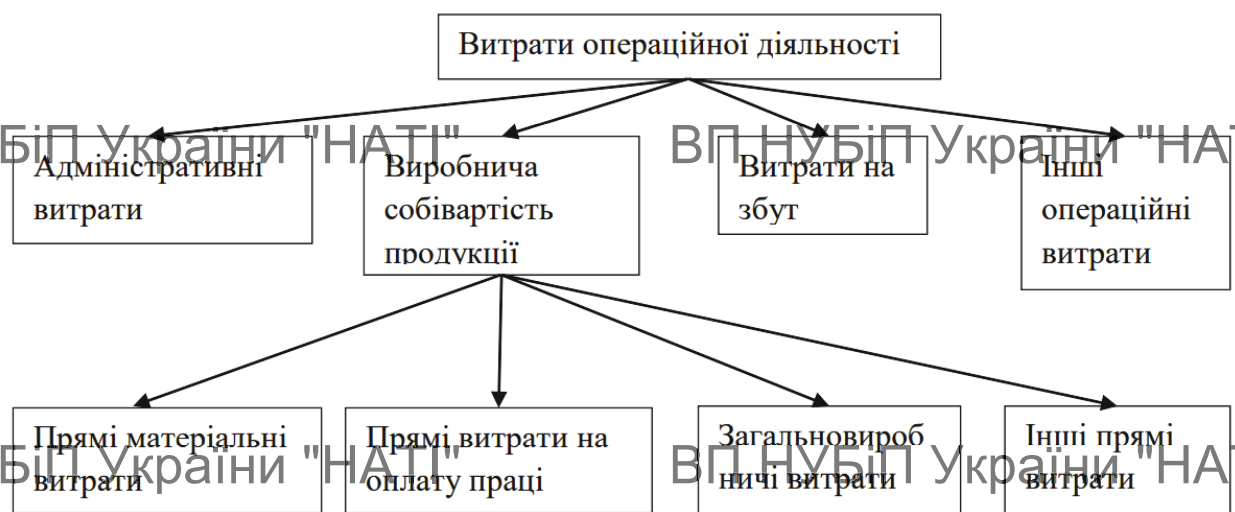

Рис. 3.1. Види операційних витрат

До адміністративних витрат відносять такі загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

- витрати на службові відрядження та утримання апарату управління підприємством, а також іншого загальногосподарського персоналу;

- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, охорона тощо);

- винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо); - витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, які включають до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;
- інші витрати загальногосподарського призначення.

До складу прямих матеріальних витрат входять вартість сировини та основних матеріалів, що є основою продукції, яку виробляють, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

Прямі витрати на оплату праці — це заробітна плата та інші виплати робітникам, які займаються виробництвом продукції, виконанням робіт або наданням послуг.

Загальновиробничі витрати охоплюють досить широке коло витрат, зокрема:

- витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, бригадами, фермами, дільницями, відрахування на соціальні заходи і медичне страхування вказаного апарату, витрати на службові відрядження персоналу цехів, бригад тощо);

- амортизацію основних засобів загальновиробничого призначення;
- орендну плату за основні засоби та інші необоротні активи зазначеного призначення;

- витрати на вдосконалення технології й організації виробництва;

- витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інше утримання виробничих приміщень і деякі інші витрати.

Загальновиробничі витрати між окремими об'єктами витрат розподіляються пропорційно до суми прямих витрат (без витрат основних матеріалів: кормів, насіння, сировини).

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не входять до собівартості реалізованої продукції, поділяють на адміністративні, витрати на збут та інші операційні витрати.

Витрати на збут — це витрати, пов'язані з реалізацією продукції. В умовах ринкової економіки ці витрати набувають особливого значення через дію відомого ринкового принципу: головне — не виробити товар, а його продати.

Тому сума цих витрат тепер формується за рахунок не лише традиційних витрат, таких як наприклад, витрати на пакування і затарювання готової продукції, на її транспортування, перевалку і страхування, на утримання основних засобів, пов'язаних з реалізацією товару, а й витрат, що відіграють велику роль у просуванні готової продукції на ринок: витрат на рекламу і дослідження ринку, комісійні винагороди торговим агентам, продавцям фірмових магазинів та ін.

До складу інших витрат включають витрати (крім фінансових), які виникають під час фінансово-господарської діяльності підприємства, але не пов'язані безпосередньо з виробництвом та реалізацією продукції. Це:

- собівартість реалізованих фінансових інвестицій (балансова вартість та витрати, пов'язані з реалізацією фінансових інвестицій);

- собівартість реалізованих необоротних активів (залишкова вартість та витрати, пов'язані з реалізацією необоротних активів);

- собівартість реалізованих майнових комплексів;

- втрати від не операційних курсових різниць;

- сума уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій, у тому числі

втрати від участі в капіталі асоційованих, дочірніх або спільних підприємств;

- витрати на ліквідацію необоротних активів (розбирання, демонтаж тощо);

- залишкова вартість ліквідованих (списаних) необоротних активів;

- інші витрати [2].

Аналіз собівартості за економічними елементами витрат здійснюється з

метою вивчення зміни їх складу, питомої ваги кожного елемента, частини живої і матеріалізованої праці в загальних витратах на виробництво.

Методика аналізу витрат за економічними елементами має деякі особливості. Спочатку визначається питома вага кожного виду витрат у всіх витратах, а потім порівнюється фактична питома вага з плановою, що дозволяє

робити висновки щодо зміни структури витрат, встановлювати їх причини і давати якісну оцінку впливу цих причин на витрати виробництва.

Для наочності використовується аналітична таблиця, в якій перераховуються елементи витрат і відображається їх абсолютна величина і питома вага [3].

Проведемо аналіз витрат за економічними елементами на прикладі фінансової звітності ПП «Іскра» за 2021-2022 роки, розрахунки наведені в табл.3.1.

Аналіз операційних витрат показав, що у звітному році порівняно із попереднім роком сума операційних витрат збільшилась на $(27457/109495) * 100 = 25,08\%$.

У структурі операційних витрат найбільшу питому вагу займають інші операційні витрати.

Якщо на кінець попереднього року їхня питома вага у структурі операційних витрат складала 11,11 %, то у кінці звітного року вже 16,36%, або на 10250 тис. грн.

Збільшення витрат за статтю «Інші операційні витрати» вказує на наявність на підприємстві затрат, які не пов'язані з виробництвом продукції. Тобто, керівництво списує гроші на неіснуючі витрати, тому контролюючі

органи мають переглянути порядок віднесення затрат до «Інших операційних витрат».

На підприємстві незначний ріст спостерігається по виплаті заробітної плати працівникам на 5320 тис.грн, а також по виплаті на соціальні заходи – на 1026 тис.грн. Ці дві величини взаємопов'язані між собою.

І доповнюють одна одну, а саме: збільшення витрат на оплату праці обумовлює відповідне збільшення відрахувань на соціальні заходи і навпаки. Зокрема найбільше скорочення грошових коштів спостерігається за статтю «Амортизація» на 1241 тис.грн.

Таблиця 3.1

Аналіз операційних витрат на виробництво продукції за економічними

елементами витрат

Елементи витрат	2021 р.		2022 р.		Відхилення		
	∑, тис.грн	Питома вага,%	∑, тис.грн	Питома вага,%	∑, тис.грн	%	Питокої ваги , %
1. Матеріальні витрати	52923	48,33	65025	47,48	12102	22,87	-0,85
2. Витрати на оплату праці	23233	21,22	28553	20,85	5320	22,90	-0,37
3. Відрахування на соціальні заходи	5576	5,09	6602	4,82	1026	18,40	-0,27
4. Амортизація	15603	14,25	14362	10,49	-1241	-7,95	-22,2
5. Інші операційні витрати	12160	11,11	22410	16,36	10250	84,29	5,25
Усього	109495	100	136952	100	27457	25,08	X

Розвиток ринкової економіки в країні істотно залежить від рівня професійної підготовки управлінських кадрів, отримання нових знань і придбання практичних навиків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства [5].

В нових господарських умовах керівник і фахівець будь-якого рівня повинні володіти достатніми знаннями, щоб об'єктивно оцінювати результати діяльності підприємства, враховувати і оцінювати дію чинників, що

впливають на процес його функціонування.

Отже, здійснення розрахунків витрат за економічними елементами, дозволяє оцінити витрати виробництва, які можуть бути використані управлінським персоналом: по-перше, в процесі планування господарської діяльності з метою досягнення стратегічних цілей розвитку; подруге, з метою прийняття ефективних і вчасних рішень щодо резервів зниження небажаних витрат, що й вимагається сучасними умовами господарювання.

3.2. Внутрішній контроль обліку витрат за економічними елементами у ПП «Іскра»

Витрати супроводжують діяльність будь-якого суб'єкта господарювання. Однак, від величини понесених витрат залежить не лише собівартість виготовленої продукції або послуг, але й подальша діяльність підприємства, що впливатиме на розмір фінансового результату та спроможність підприємства конкурувати на ринку. Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління підприємством, яка дає змогу керівництву при здійсненні нагляду та перевірок його фінансово-господарської діяльності бути впевненим, що контроль проходить у відповідності до розробленої стратегії розвитку та згідно вимог чинного законодавства. Основною проблемою забезпечення внутрішнього контролю витрат є відсутність на підприємствах чіткого розуміння, як необхідно правильно організувати контроль, що в свою чергу створює ряд проблем. Найчастіше, основними причинами цього можна назвати відсутність працівників відповідної кваліфікації, методик, систем показників оцінки тощо.

Здійснення діяльності будь-якого суб'єкта господарювання контролюється. Контроль може здійснюватися як зовнішніми контролюючими органами, так і внутрішніми службами або окремими особами, які наділені правами на це. Але якщо майже кожна зовнішня перевірка закінчується для підприємства штрафними санкціями, то правильно

організований внутрішній контроль може запобігти порушенням та уникнути штрафних санкцій [1].

Щодо визначення поняття «внутрішній контроль» у науковців сучасності немає єдиного підходу. Їх погляди нерідко різняться між собою та інколи суперечать один одному.

У науковому середовищі не існує єдиного ставлення до визначення терміну «внутрішній контроль», проте, на нашу думку, найбільш обґрунтованим можна вважати таке його тлумачення: внутрішній контроль - це система заходів, які здійснюються всередині підприємства без втручання сторонніх суб'єктів та спрямовані для перевірки законності здійснення господарських операцій на підприємстві, ефективності його діяльності, виконання найманими працівниками своїх обов'язків, що досягається шляхом попередження та виявлення фактів відхилень, установлення причин і розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Підприємство з метою управління розглядається як певна система, в якій функціонує система (підсистема) внутрішнього контролю (далі - СВК) [7]. Вона не існує на підприємстві окремо, а функціонує взаємопов'язано з іншими підсистемами управління. Діяльність СВК може бути ефективною тільки тоді, коли є чітко визначені цільові орієнтири її функціонування у відповідності з науково обґрунтованими принципами. Сама СВК включає в себе сукупність окремих підсистем - систем нижчого порядку, які спрямовані контролювати окремий об'єкт. У свою чергу, саме налагоджена система контролю витратами сприяє оптимізації їх величини, а відповідно й укріпленню фінансової стабільності підприємства. СВК за об'єктами можна представити у вигляді багаторівневої ієрархічної моделі (рис. 3.2).

Успішна діяльність компанії в значній мірі залежить від ефективного здійснення контролю за витратами. Регулярний та всеосяжний контроль дає змогу забезпечити обґрунтованість, своєчасність проведення цих операцій. Контроль операцій з обліку витрат сприяє об'єктивній оцінці реального стану підприємства. Формування та здійснення СВК неможливе без урахування

особливостей організаційної структури та специфіки діяльності підприємства, бо саме вони мають вплив на стан об'єкту контролю, зокрема, в частині даного дослідження - на витрати.

Рис. 3.3. Об'єктна багаторівнева модель СВК

Інформаційним забезпеченням СКВ виступає система внутрішньогосподарського та фінансового обліку [8], а також облік та звітність у системі оподаткування. До широкого кола завдань, які вирішує служба внутрішнього контролю можна віднести:

- контроль законності здійснюваних операцій, що формують витрати підприємства;
- контроль повноти відображення та точності оформлення господарських операцій первинними документами;
- достовірність відображення операцій в облікових регістрах;
- контроль відповідності записів в бухгалтерському обліку підприємства та прийнятої облікової політики;
- контроль дотримання працівниками наділених посадових інструкцій;
- контроль за ефективністю здійснюваних витрат підприємства [1].

Внутрішній контроль, на наш погляд, варто здійснювати в системі:

- бухгалтерського обліку та фінансової звітності (з місцями виникнення, за елементами) [9];
- обліку та звітності у сфері оподаткування (визначення різниць згідно з Податковим кодексом України (далі - ПКУ));
- управлінського обліку (оцінка запасів та визначення фінансових результатів, прийняття рішень, можливості впливу) [1].

Беззаперечно, дані бухгалтерського обліку щодо витрат є відправною

інформаційною точкою для визначення оподаткованого прибутку, що підтверджує нормативно встановлений порядок його обчислення. Однак необхідно враховувати й те, що з 01.01.2015 р. внаслідок запровадження податкової реформи відбувся перехід на новий порядок розрахунку податку на прибуток, який ґрунтується на визначенні фінансового результату за даними бухгалтерського обліку та його подальшому коригуванні на різниці за ПКУ.

Правом не проводити такі коригування можуть скористатися платники, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період, не перевищує 20,0 млн. грн.

Таким чином, для підприємств, які використовують коригування, контроль витрат для цілей оподаткування та, відповідно, для формування достовірної інформації в системі податкового обліку та звітності є також необхідним. Пропонується здійснювати перевірку правильності визначення податкових різниць в частині витрат по чотирьом групам, згідно з якими заповнюється Додаток Р1 до Декларації з податку на прибуток: різниць щодо амортизації необоротних активів; різниць при формуванні резервів (забезпечень); різниць при здійсненні фінансових операцій; інших різниць.

Для цього, контрольні дії щодо перевірки витрат підприємства, які впливають на фінансовий результат до оподаткування, можна систематизувати таким чином:

1. дотримання чинного законодавства у сфері обліку при здійсненні витрат підприємства;
2. наявність належного документального оформлення формування витрат підприємства;
3. раціональність вибору методу обліку витрат;
4. правильність методики відображення витрат підприємства у системі бухгалтерського обліку.
5. достовірність відображення витрат у внутрішній, фінансовій, статистичній та податковій звітності.

6. правильність визначення періоду визнання витрат [1].

Важливим етапом внутрішнього контролю витрат є перевірка різниць за ПКУ, які виникають при відображенні витрат в обліковій системі (її підсистемах), та перевірка правильності коригування фінансового результату до оподаткування з метою визначення оподаткованого прибутку та, відповідно, суми податку на прибуток.

Також безумовно важливим етапом внутрішнього контролю витрат є документування та систематизація інформації про виявлені необґрунтовані коригування фінансового результату до оподаткування на різниці за ПКУ [10]. Робочий документ, представлений на рис. 3.3., на наш погляд, дозволить визначити величину необґрунтованої різниці, її вплив на оподаткований прибуток та причину виникнення відхилення, що забезпечує ідентифікацію як порушення, так і відповідальної за це особи.

До одного з прикладів необґрунтованих різниць можна віднести відбиття витрат «невиробничого» характеру. Не дивлячись на те, що вже більш трьох років діє нова редакція розділу III ПКУ «Податок на прибуток підприємства», деякі бухгалтера, які звикли невиробничі витрати взагалі не враховувати для цілей податкового обліку, з побоюванням ставляться до їх відображення і сьогодні.

Слід зазначити, що ПКУ не передбачено різниць для коригування фінансово о результату на витрати невиробничого характеру. Вони потрапляють до витрат під час розрахунку податку на прибуток за бухгалтерськими правилами, згідно з якими витрати ніяк не залежать від того, пов'язані вони з господарською діяльністю чи ні. Тобто, всі невиробничі витрати, враховуючи їх специфіку, відображаються в бухгалтерському обліку згідно з останнім абзацем п. 7 ПСБО 16 «Витрати», а саме: «витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені». Тому всі підприємства, незалежно від обсягу виручки, мають право зменшувати фінансовий результат на суми витрат «невиробничого» призначення.

Наприклад, не передбачено коригування фінансового результату до

оподаткування на:

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

- витрати з надання платником податку безкоштовного харчування своїм працівникам;

- наднормативні витрати, недостачі запасів, які виявлені в результаті інвентаризації, крадіжок та іншого вибуття запасів на підприємстві, не пов'язаного з нормальним операційним циклом;

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- штрафи, пені, неустойки, які були накладені на підприємство у зв'язку з порушенням правил ведення господарської діяльності, невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань, а також сплачені у зв'язку з цим судові збори тощо.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Такі витрати відображаються за правилами бухгалтерського обліку і тому в подальшому також зменшують значення показника оподаткованого прибутку до оподаткування [11]. Виняток для осіб, які проводять коригування, становлять тільки такі негосподарські витрати, за якими проводять коригування: амортизація невиробничих основних засобів (ОЗ) і

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

нематеріальних активів (НМА), а також витрати на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих ОЗ/НМА (п.п. 138.3.2, п. 138.1 ПКУ) [12]. Дані витрати не можуть зменшувати оподаткований прибуток підприємства.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Перевірка правильності відображення різниць за ПКУ

за _____ 20__ р.
(податковий період)

№ з/п	Величина різниці за вимогами ПКУ, грн.		Відхилення, грн.	Примітки
	за даними обліку	за даними перевірки		

Виконавець: _____ (посада, П.І.Б.) «__» _____ 20__ р.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Рис. 3.3. Форма робочого документа фахівця

в сфері внутрішнього контролю

Таким чином, в загальному випадку, на всі витрати, які не спрямовані на

отримання прибутку, підприємство має право зменшити оподатковуваний прибуток у періоді, коли вони (витрати) були фактично понесені. Тобто обидві зазначені групи осіб (і «високодохідні» - підприємства з рівнем доходу більше 20 млн. грн., і «малодохідні» - підприємства з рівнем доходу менше 20 млн. грн.) мають повне право на підставі ПКУ зменшувати бухгалтерський прибуток на будь-які негосподарські витрати. Це породжує проблему законодавчого неврегулювання питань щодо виявлення таких різниць та потребує доопрацювання. Адже виникає питання стосовно того, чому державою були введені різниці ПКУ лише за невиробничими витратами з амортизації, що не є логічним стосовно до всіх інших негосподарських витрат. Внаслідок цього порушується головна мета оподаткування - визначення об'єкту саме господарської діяльності, тобто діяльності, направленої на отримання прибутку. З нашої точки зору, за аналогією введених різниць за витратами з амортизації (ремонту/реконструкції) невиробничих ОС та НМА, державній владі доречно включити всі негосподарські витрати до різниць ПКУ. Адже за їх відсутності суб'єкти господарювання в змозі маніпулювати розміром об'єкту оподаткування, зменшуючи його за рахунок витрат, не пов'язаних з господарською діяльністю. Внаслідок цього держава втрачає значні суми податкових надходжень до бюджету.

З іншої сторони, у випадку якщо законодавство запровадило би коригування на невиробничі витрати, у сторону збільшення фінансового результату до оподаткування, дана ситуація зумовила б проблему нерівномірності розподілу податкового навантаження на платників податку: з урахуванням коригувань об'єкт оподаткування виявився би істотно вищим від фінансового результату лише за даними бухгалтерського обліку та відповідно вищим був би податок на прибуток. Таке надмірне податкове навантаження та недоплати стягування податків негативно вплинуть на ділову активність «високодохідних» суб'єктів господарювання та викличуть недовіру до фінансових інститутів. У зв'язку з цим, до даних підприємств посиляться контроль з боку контролюючих органів за повнотою та законністю виявлення

об'єкта оподаткування. У той час, підприємства з річним доходом менше 20 млн. грн., й надалі зможуть користуватися даною неврегульованістю та внаслідок цього зменшувати фінансовий результат на суми невиробничих витрат, що не є доречним. Таким чином, на законодавчому рівні необхідно врегулювати питання щодо визначення оптимального рівня оподаткування, який би, з однієї сторони, забезпечував стабільні та необхідні надходження до державного бюджету України, а з іншої - не обтяжував діяльність суб'єктів господарювання та не знищував би стимулів до активної підприємницької діяльності та розвитку економіки в цілому. Від того наскільки вміло і послідовно буде вирішуватися це завдання - значною мірою залежить ефективність податкової системи держави.

Згідно з підсумками методичного етапу перевірки, виявлені порушення та відхилення щодо достовірності інформації про різниці за ПКУ можуть узагальнюватися в Звіті / Висновку про результати внутрішнього контролю.

Основні питання методичного характеру, що мають знайти відображення у Звіті / Висновку щодо перевірки формування інформації про оподатковуваний прибуток наступні:

- наявність допущених помилок в розрізі окремих витрат;
- відхилення планових показників від фактичних в частині формування інформації про витрати;
- рівень впливу допущених помилок на величину податкового зобов'язання з податку на прибуток (збільшення або зменшення податкового зобов'язання, штрафні санкції);
- висунення пропозицій стосовно усунення виявлених порушень.

Згідно з підсумками представленого Звіту / Висновку про результати внутрішнього контролю керівництво підприємства здійснює заходи щодо усунення порушень та відхилень відповідно методу та строків виправлення помилок.

Способи виправлення помилок, які допущені при формуванні в обліку та звітності податкової інформації про величину оподаткованого прибутку

залежить від рівня їх впливу на податкове зобов'язання та від тер-міну граничного строку подання податкової декларації за звітний період відповідно до ст. 50 ПКУ (рис. 3.4).

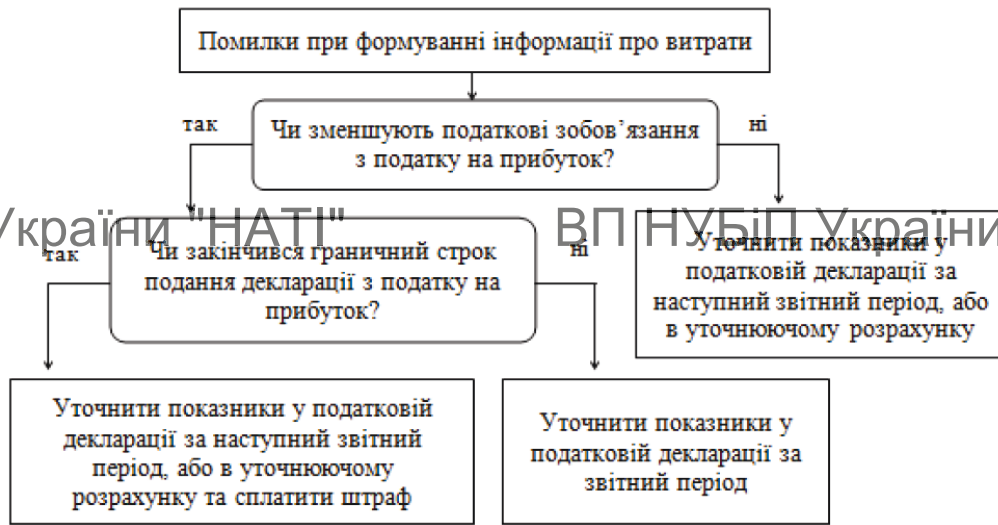

Рис. 3.4. Способи виправлення помилок за результатами перевірки податку на прибуток

У випадку, якщо виявлені необґрунтовані різниці за ПКУ не призводять до заниження податкового зобов'язання платника податку, виправлені показники можуть бути відображені у податковій декларації за звітний (у випадку, якщо не настав граничний термін її подачі), за наступний податковий звітний період, або шляхом подання уточнюючого розрахунку.

Якщо виявлені помилки призводять до заниження податкового зобов'язання платника податку, то у випадку, якщо граничний термін подання декларації не настав, показники уточнюються в новій податковій декларації за звітний період. Якщо ж граничний термін подання декларації настав, то платник зобов'язаний надіслати уточнюючий розрахунок до такої декларації за формою чинного на час подання уточнюючого розрахунку. Платник податків має право не подавати розрахунок у разі, якщо уточнені показники зазначаються у складі декларації за будь-який наступний податковий період, протягом якого такі помилки були самостійно виявлені. Важливою складовою пропозицій є усунення не лише наслідків, а й причин виникнення податкових порушень та відхилень в частині обчислення оподаткованого прибутку [10].

Таким чином, своєчасно та надійно організований внутрішній контроль витрат діяльності буде сприяти уникненню відхилень та штрафних санкцій. У свою чергу він у цілому підвищуватиме рівень економічної безпеки підприємства. Окремі методичні аспекти, які запропоновані для здійснення внутрішнього контролю, на наш погляд, дозволять мінімізувати ризики виникнення помилок в обліковій системі (її підсистемах - бухгалтерському та податковому обліку), своєчасно усунути виявлені порушення та в цілому дадуть можливість здійснювати ефективне управління процесом формування податкових зобов'язань з податку на прибуток.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Отже, порядок обліку витрат до цього часу мало пов'язаний із нормами податкового законодавства, зокрема із податком на додану вартість, в якому об'єктом оподаткування є операції платників податку з постачання товарів, робіт і послуг. Відтак виникає потреба встановити такі ж статті витрат, які будуть корелювати з елементами витрат. Деталізацію кожної статті підприємство робить самостійно, керуючись особливостями своєї діяльності та здоровим глуздом.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Під час написання магістерської кваліфікаційної роботи було вирішено ряд поставлених завдань, а саме:

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- розкрито основні поняття та класифікацію витрат;
- визначено елементи витрат;
- досліджено нормативно-правове забезпечення обліку витрат за елементами;
- проаналізовано організаційно-економічну характеристику

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ПП «Іскра»;

- досліджено організацію та порядок обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;
- розкрито документальне оформлення обліку витрат за економічними елементами;

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- наведено шляхи удосконалення обліку витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;
- проведено аналіз витрат за економічними елементами на досліджуваному підприємстві;

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- досліджено порядок проведення внутрішнього контролю обліку витрат за економічними елементами у ПП «Іскра».

Отже, ми підтримуємо думку науковців, які зазначають, що до групування витрат за економічними елементами покладено предметний поділ витрат уречевленої праці та витрат живої праці незалежно від їх призначення,

тобто незалежно від мети їх витрачання. Економічний елемент – це такий вид витрат, який у межах підприємства не розкладається у подальшому на складові. Він показує, що було витрачено в процесі виробництва. Групування витрат за економічними елементами єдине й обов'язкове для використання на всіх підприємствах

Між витратами на виробництво, які згруповані за економічними елементами, і витратами в калькуляційному розрізі існує як взаємозв'язок, так і відмінність. Наприклад, до елемента «Матеріальні витрати» включаються всі витрачені на виробництво матеріали, а в собівартості готової продукції за статтями (насіння і посадковий матеріал, добрива, засоби захисту рослин і тварин, корми, сировина і матеріали, паливо і мастильні матеріали) відображаються лише ті з них, які використані на виробництво готової продукції (робіт, послуг) рослинництва, тваринництва, промислових та інших виробництв. Інша частина матеріалів відображується в статтях, що формують виробничу собівартість («Загальновиробничі витрати») та у складі витрат діяльності («Адміністративні витрати», «Витрати на збут»).

Як відомо, в Україні облік ведеться за трьома напрямками: управлінський, фінансовий та податковий. Управлінський ведеться для прийняття рішень щодо подальшої діяльності, фінансовий – для надання достовірної інформації про стан підприємства внутрішнім (керівникам, засновникам) і зовнішнім (інвесторам, кредиторам) користувачам, а податковий – для визначення розміру податкових зобов'язань платника податків

Таким чином, облік витрат суворо регламентований низкою нормативно-правових документів, які визначають визнання та оцінку витрат, їх склад витрат в процесі визначення собівартості та повних витрат у виробництві. Поряд з цим, варто відзначити, що у чинній нормативній базі існують відмінності в сфері обліку витрат.

Отже, можемо зробити висновок, що підприємство працює сумлінно і відповідально, структура земельних угідь з кожним роком змінюється,

урожайність збільшується, разом з цим підвищується і валовий збір продукції.

Також можна сказати, що ПП «Іскра» є рентабельним, ліквідним і платоспроможним підприємством, це можна побачити із визначених показників.

На дебеті рахунка № 80 «Матеріальні витрати» відображаються суми визнаних матеріальних витрат, на кредиті - списання на рахунок № 23 «Виробництво» прямих матеріальних витрат, що включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 - матеріальних витрат, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок № 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9. У таблиці 2.7 наведена кореспонденція рахунків з матеріальних витрат Класу 8, рах. № 80.

захисту у разі невидачі їх адміністрацією).

Слід зазначити, що відповідно до переліку витрат на оплату праці, підприємства мали можливість правильно визначати конкретні види витрат на оплату праці, які відносились на витрати виробництва. Це давало можливість розподілити витрати на оплату праці за джерелами фінансування. Після введення Закону України № 283/97-ВР є значні труднощі при відображенні витрат на оплату праці у бухгалтерському і податковому обліках. Так, відповідно до пп. 8.7.1 Закону України № 283/97-ВР платники податку мають право протягом звітного року віднести до валових витрат будь-які витрати (в т.ч. і заробітну плату), пов'язані з покращанням основних засобів (поточний, капітальний ремонт, реконструкція, модернізація, технічне переобладнання) та іншими видами поліпшення основних засобів, у сумі, що не перевищує 5% сукупної балансової вартості груп основних засобів на початок звітного року (за винятком підприємств, наведених у пункті 22.4), які можуть відносити до валових витрат суми, що не перевищують 9% балансової вартості групи 1 та групи 3 таких основних засобів на початок звітного (податкового) року, та інші неузгодження.

Таким чином, до витрат на виробництво винагороди за підсумками роботи за рік не включаються, а до валових витрат – включаються.

В первинних облікових документах на відпуск матеріалів зі складів підприємства в підрозділи вказується назва матеріалу, кількість, облікова ціна, сума, а також призначення: номер та назва замовлення (виробу, продукції), для виготовлення якого відпускаються матеріали, або номер та назва затрат.

Підприємство може здійснювати відпуск матеріалів чи їх окремих груп, видів своїм підрозділам без вказівки призначення – відпуск матеріалів враховується як внутрішнє переміщення, а самі матеріали вважаються у підзвіті підрозділу, що їх одержав. На фактично витрачені матеріали підрозділ – одержувач складає акт витрат, в якому вказується назва, кількість, облікова ціна і сума за

кожною позицією, номер та назва замовлення для виготовлення якого їх було витрачено, або номер та назва затрат, кількість та сума за нормами витрачання, кількість та сума витрат над норму та причини таких витрат; за потреби вказується кількість виготовленої продукції або об'єми виконаних робіт. У звіті дається пояснення перевитрат чи економії по матеріалам. Списання матеріалів з підзвіту відповідного підрозділу підприємства та віднесення їх вартості на затрати виробництва (в залежності від того, на які цілі витрачено матеріали) здійснюються на основі вище зазначеного акту.

Отже, здійснення розрахунків витрат за економічними елементами, дозволяє оцінити витрати виробництва, які можуть бути використані управлінським персоналом: по-перше, в процесі планування господарської діяльності з метою досягнення стратегічних цілей розвитку; по-друге, з метою прийняття ефективних і вчасних рішень щодо резервів зниження небажаних витрат, що й вимагається сучасними умовами господарювання.

Таким чином, своєчасно та надійно організований внутрішній контроль витрат діяльності буде сприяти уникненню відхилень та штрафних санкцій. У свою чергу він у цілому підвищуватиме рівень економічної безпеки підприємства. Окремі методичні аспекти, які запропоновані для здійснення внутрішнього контролю, на наш погляд, дозволять мінімізувати ризики

виникнення помилок в обліковій системі (її підсистемах - бухгалтерському та податковому обліку), своєчасно усунути виявлені порушення та в цілому дадуть можливість здійснювати ефективне управління процесом формування податкових зобов'язань з податку на прибуток.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

1. Архієреєв С.І. Інституційні фактори скорочення витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу кредитування // С.І. Архієреєв, О.В., Попадинець - Стратегічні пріоритети. - №3(8). - 2008.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

2. Архієреєв С.І. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу в умовах ринкової трансформації. Автореф. дис...канд. екон. наук: 18.02.02/ Харк. Нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. - Харків – 2002.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

3. Базалієва Л.В. Науково-теоретичні та методичні основи управління трансакційними витратами підприємства. Монографія / Л.В. Базалієва. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 164 с.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

4. Базалієва, Л. В. Управління трансакційними витратами підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами» / Л. В. Базалієва; Харківський державний економічний ун-т. – Харків, 2004. – 20 с.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

5. Базилевич В.Д., Гражевська Н.І. Історія економічних учень. Підручник. Част.2. - К:Знання, 2005.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

6. Барсукова С.Ю. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу входження на ринок підприємств малого бізнесу // Проблеми прогнозування .- 2000 .- № 1.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

7. Бахтарі Е. Роль теорема Коуза в становленні нового інституціоналізму в другій половині ХХ ст. Автореферат к. е. н. – Київ, 2006.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

8. Бонарев В. В. витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу як економічна категорія / В. В. Бонарев // Економічні науки. Серія «Облік і іфнанси» : збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 8 (29). Ч. 2. – Луцьк 2011. С. 65-78.

9. Бутинець, Т. А. Системи внутрішнього контролю набережливому підприємстві: побудова, класифікація, завдання / Т. А. Бутинець // Проблеми

теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.

10. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (12). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 484 с.

11. Виговська, Н. Г. Господарський контроль в соціально орієнтованій економіці: проблеми теорії і методології: монографія / Н. Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 288 с.

12. Вільямсон О.Е. Економічні інституції капіталізму: Фірми, маркетинг, укладання контрактів / О.Е. Вільямсон ; Наук. ред. укр. перекладу: С. Бушуєв. – К.: «АртЕк», 2002. – 472 с.

13. Власенко О.П. Концептуальні засади управління трансакційними витратами в агробізнесі / О.П. Власенко // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2009. – № 247. Т. 5. – С. 1305-1314.

14. Гайдучий П. І. Облік витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу – вагомий фактор конкурентоспроможності в сучасній економіці / П. І. Гайдучий, В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 3. – С. 9-19.

15. Гончарова Н.О. Концепти обліку витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу / Н.О. Гончарова // Сучасні вимоги до обліку та контролю в контексті глобалізації: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Одеса, 22-23 травня 2009 р. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – 258 с.

16. Грінченко А.В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та втрати / А.В. Грінченко // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 5-9.

17. Данильчук І.В. Теоретичний аспект визначення витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу. – [http://intkonf.org/danilchuk-iv-teoretichniy-aspekt-viznachennya-transaktsiynih-vitrat/]

18. Данько М.С. Теоретико-методологічний аспект визначення витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу / М.С. Данько //

Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 36-46.

19. Довбенко М. Ніслямова до нобелівської лекції Рональда Коуза: інституціональна структура виробництва – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://dovbenko.kiev.ua/ua/published/articles/1108/>]
20. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?article=2423&book=22>
21. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» № 291 від 30.11.99 р.
22. Іщенко Я.П. Особливості формування та обліку витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу // Облік і фінанси АПК. 2009. - №1.
23. Кірейцев Г.Г. Облік, аналіз і контроль витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу : Навч. посібник / Г.Г.Кірейцев, В.С.Литвиненко. –К.: Фітосоціоцентр, 2013. - 159с.
24. Козаченко Г.В. Управління затратами підприємства: монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л. Ю. Хлап'юнов, Г. А. Макухін. – Київ : Лібра, 2007. – 320 с.
25. Козаченко Г.В. Управління затратами підприємства: Монографія / ., Ю.С.Погорелов, Л.Ю.Хлап'юнов, Г.А.Макухін. –К.: Лібра, 2007. –320с.
26. Коммонс "Дж. Інституціональна Економіка: її місце в політичній економії / Джон Роджерс Коммонс. – Нью-Йорк : Макміллан, 1934. – 58с
27. Корнійчук Л.Я. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, Поручник А.М. - К: КНЕУ. - 1999.
28. Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка: Навчальний посібник. – Рівне: УДУВПП, 2004. – 400 с.
29. Костирко І. Г. До питання обліку витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу / І. Г. Костирко, Н. П. Молоко // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч.2. – 2012

/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2012_9_2/19.pdf

30. Крюкова І.О. Ціннісний вимір інституціоналізму // Актуальні Проблеми Економіки. -2008. - №11(89). – С. 4-10.

31. Кузнецова Т.К.. Вплив витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу на прибутковість підприємств // Економіка та держава. – 2009. - №8.

32. Кузьминов С. В. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу : механізм формування та вплив на економічну циклічність. – Автореферат к. е. н. – Дніпропетровськ, 2001.

33. Лоханова Н. Проблеми обліку і контролю витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу у системі управління економічною стійкістю підприємств//Вісник ТНЕУ, №1, 2012 р.-161 с.

34. Мельник С. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу у вітчизняній обліковій системі XXI століття – нове уявлення майбутнього// С. Мельник, Ж. Юнак Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 1 (13) – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 408с

35. Милошик В.І. Проблеми визначення витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу / В. І. Милошик // Наукові записки. – 2000. – Том 18. – С. 46-50.

36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності», виданий Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. [електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/929_013.

37. Мокій О.А. Методи врахування інноваційної компоненти та витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу в інвестиційному проектуванні // Вісник Донецького університету. – 2007. – Серія В: Економіка і право. – Вип. 2.

38. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т./редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.)таін. - Т. 3.-К.: Академія, 2001.-848 с.

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «загальні вимоги до фінансової звітності» затверджено Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>

40. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки : пер. з англ. / Д. Норт. – К. : Основи, 2000. – 198 с.

41. Павлова Г.Є. Основи побудови фінансового обліку на сільськогосподарських підприємствах / Г.Є Павлова, О.В. Чернецька // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць. – Економічні науки. – 2011. - №3(11).

42. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Затв. наказом МФУ від 31.12.99 № 318 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

43. Прокопенко А. Л. Методологічні підходи до визначення витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу у лізинговій діяльності / А. Л. Прокопенко // Економіка АПК. - 2008. - № 1. - С. 84-89.

44. Садовська І. Б. Сутність і класифікація витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу як об'єкта обліку / І. Б. Садовська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 27. – С. 116–119.

45. Філіпова А. Теорія трансакційних витрат в інституційному аналізі 90 [http://text-article.ru/stati_po_menedzhmentu/teoriya_transaktsynih_vytrat_v_nstitutsynomu_analz.html]

46. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.І: Монографія / А.В. Череп. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.

47. Шепеленко, О. В. Управління трансакційними витратами в економіці України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / О. В. Шепеленко; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2008. – 38 с.

48. Шигун М.М. Методичні підходи до бухгалтерського обліку витрат

- на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу / М.М. Шигун // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 3
49. Шигун М. М. Бухгалтерський облік витрат на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу : проблеми визначення поняття і класифікації / М. М. Шигун // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2(14). – Житомир: ЖДТУ, 2009. - с. 224-234., с.230-231
50. Юхименко П. І. Історія економічних учень: Навчальний посібник / П. І Юхименко., П.М.Леоненко - К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с
51. Ющак Ж. М. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу договірного процесу: облікове відображення / Ж.М. Ющак // Вісник ЖДТУ №2(52) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1408/1/43.pdf>
52. Ющак // Вісник ЖДТУ №2(52) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1408/1/43.pdf>
53. Ющак Ж. М. Витрати на збір інформації забезпечення функціонування бізнесу у вітчизняній обліковій системі: ХХІ століття – нове уявлення майбутнього / Ж. М. Ющак, С. І. Мельник // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 1(13) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1694/1/16.pdf> .
54. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник /В.Г. Андрійчук. – К.:КНЕУ, 2013. – 779 с. [1].
55. Дідоренко Т.В. Сутність витрат, як об'єкта бухгалтерського обліку //Т.В.Дідоренко// [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/18.pdf> [2].
56. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій. /[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. [3]
57. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік: Навч. Посібник / В.Й. Плиса, З.Й.Плиса. – К.: Каравела, 2010. – 480 с. [4].

58. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність. Закон України від //

ВП НУБіП України "НАТІ" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. [5].

59. Горелкіна А.Л. Оптимізація системи управління витратами // Державне управління. – 2010, №2. – С. 251-255. [6]/

60. Економіка підприємства: Навч. Посібник / За ред.. А.Н Полянського.

ВП НУБіП України "НАТІ" К.: ЦУЛ, 2012. – 227 с. [7].

61. Сук Л.К., Сук П.Л. Організація бухгалтерського обліку, підручник/

Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К.: Каравела, 2009. – 624 с. [8].

62. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Навч. посіб. / Л.В. Нападівська. – К.: Книга, 2004. – 544 с. [9].

ВП НУБіП України "НАТІ" 63. Собченко А.М. Удосконалення систем і методів обліку витрат та

калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/5485/1/130_38.pdf [11].

64. Ковалевська В.Ю. Організація системи внутрішнього контролю

ВП НУБіП України "НАТІ" витрат на підприємствах / В.Ю. Ковалевська, О.М. Панченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 41. С. 229-233.

65. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Контроль і ревізія: Підручник / За ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. 3-е вид., доп. і перероб. Ж.: ПП «Рута», 2002. 544 с.

ВП НУБіП України "НАТІ" 66. Нападівська Л. В. "Внутрішньогосподарський контроль в ринковій

економіці: Монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. 224 с.

67. Ковтун Т.В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 6. С. 65-170.

ВП НУБіП України "НАТІ" 68. Столяр Л.Г. Організація внутрішнього контролю. URL:

<http://intkonf.org/stolyar-lg-organizatsiya-vnutrishnogo-kontrolyu>.

69. Рядська В.В. Аудит : навч. пос. / В.В. Рядська, Я.В. Петраков. - К. : Центр учбової літератури, 2008. 416 с.

70.Перевозова І.В. Система контролю витрат підприємств: актуалізація

ВП НУБіП України "НАТІ" побудови та аспекти функціонування / І.В. Перевозова, О.С. Степанюк // ВП НУБіП України "НАТІ"
Інноваційна економіка. 2015. № 5. 283-286.

71.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

72.Черниш Т. Податок на прибуток / Т. Черниш, І. Романюк // Вісник.

ВП НУБіП України "НАТІ" Офіційно про податки. 2017, № 17(921). ВП НУБіП України "НАТІ"

73.Ломоковська О. Вплив витрат, не пов'язаних з господарською діяльністю, на оподатковуваний прибуток. URL: https://uteka.ua/ua/publication/Vli_yanie-raschodov-ne-svyazannyx-s-xozyajstvennoj-deyatelnostyu-na-nalogooblagaemuupribyl.

ВП НУБіП України "НАТІ" 74. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ДОДАТКИ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"